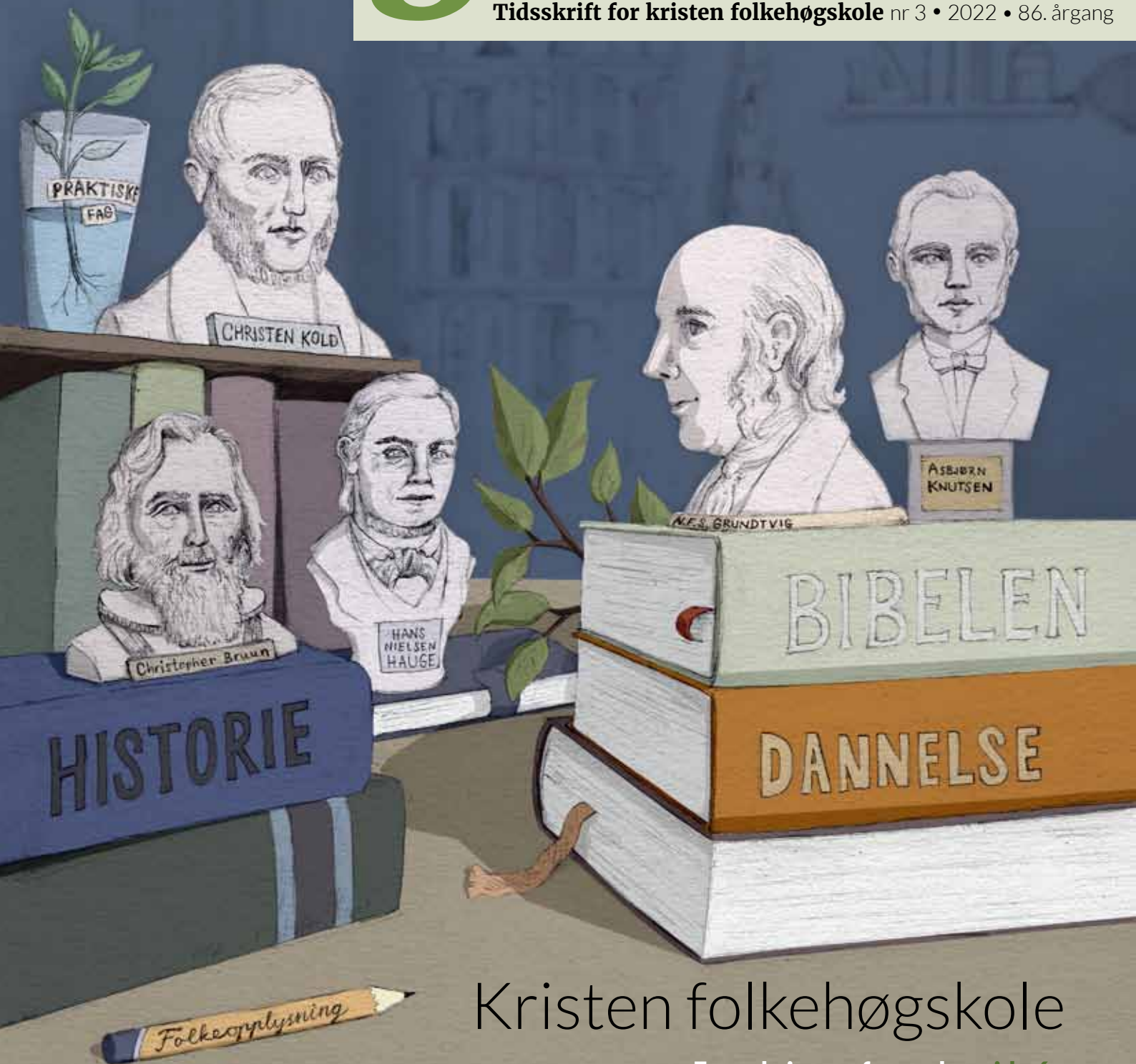

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 3 • 2022 • 86. årgang

Kristen folkehøgskole

Forankring og fornyelse **side 6**

Dagen-redaktør om folkehøgskole **side 16**

Bli kjent med Helge Kjøll jr. **side 24**

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Å være kristen folkehøgskole i alvorlige tider

Av og til bør man stoppe opp og sjekke om man er der man skal eller bør være. Hvordan står det til med oss? I dette nummeret gjør vi det på vegne av folkehøgskolegrenen «kristen folkehøgskole». Hva betyr det egentlig å tilhøre den grenen?

Jeg har tro på mangfold, også når det kommer til ulike folkehøgskoler. Vi skal heie på ulikhet og holde høyt at en skoles egenart ikke bør være en trussel for de andre. Dette gjelder mellom ulike kristne skoler, eller mellom grenene. Jeg mener at «frilynt» og «kristen» ikke står som motsetninger, men som folkehøgskoler med ulik profil.

Jeg er opptatt av historie. I historien kan vi finne røttene våre, som kan være bra, men også kanoner og krutt og fiendskap, som vi ikke trenger å repetere. Vi trenger heller ikke være enige om hva som faktisk skjedde. Ja, vi kan godt være uenige om både det ene og det andre, men vi må samtidig i dag bygge fellesskap og broer, for det meste har vi felles. Negative karakteristikker og karikeringer bør vi la ligge igjen i fortiden. Jeg tror ikke dette er et stort problem i dag.

Kristne er liberale, og kristne er konservative. Kristne er politisk røde og politisk blå. Til og med gule. Kristne er pietister, og kristne er frilynte. Kan vi likevel heie på hverandre? Kan vi likevel stå sammen? Det må vi klare. For er det noe kristne bør være flinke på, er det å ha sentrum på riktig sted. Jeg mener Jesus. Kan det være noe som forener oss mer?

Jeg ønsker meg kristne som står støtt i sitt livssyn i et mer og mer sekulært samfunn. Det å være kristen bør ikke være noe man skal gjemme bort eller skamme seg over. Hvis kristen tro er sann, vil det å leve ut den kristne tro være noe bra – både for en selv og for samfunnet. To kristne kan godt leve det ut ulikt, for de er ulike og tenker ulikt, men det er ikke noe problem. Kristne folkehøgskoler bør være steder hvor elever og samfunnet ser at kristen tro er noe veldig bra.

På rektormøtet i Trondheim hørte jeg et innlegg fra en tidligere folkehøgskoleelev som var homofil. Han søkte ikke på kristen folkehøgskole, for han visste ikke hvordan han ville bli møtt der. Veldig trist å høre. Etter skytingen i Oslo under Pride har det blitt tatt mange oppgjør med hvordan homofile har blitt møtt. Som kristne folkehøgskoler må vi være klokkeklare på at alle elever skal føle seg trygge når de begynner hos oss. Alle er velkomne!

Det er alvorlige tider. Strømpriser, oljepriser, økte matpriser, verden rystes av krigen i Ukraina, og så videre. Mer enn på lenge trenger våre ungdommer tro, håp og kjærlighet. Der har vi vel litt av en skattekiste å dele med oss, har vi ikke?

Så handler folkehøgskole selvfølgelig om dannelse. Jeg lurte på om de kristne folkehøgskolene er klar over den lange dannelsesstradisjonen som finnes i kirken! Den strekker seg tilbake til de gamle grekerne, men den rike middelalderen har også en stor skattekiste. Ta den frem, da vel. •

Tom Arne

Steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
P.b. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marie Wiland
Andreas Melberg
Ruth Silje Boklund, Stavern
Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forside illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)
Helge Kjøll jr., Molde (leder NKF)
Geir Ertzgaard, Svalbard
Janne M. Severinsen, Sagavoll
Hilde-Karin Mauky, Ålesund
Kjetil Rydland, Hurdal Verk
Tor Inge Askeland (leder IKF)

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Tor Inge Askeland (leder)
Erling Helland, Bakketun
Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord
Tor Inge Askeland, Kristiansand
Helge Kjøll jr. (leder NKF)
Arnt Ole Grimstad, Sunnmøre

Sekretariat
Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no
Julie Byberg Bø, informasjonsrådgiver, julie@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no
Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

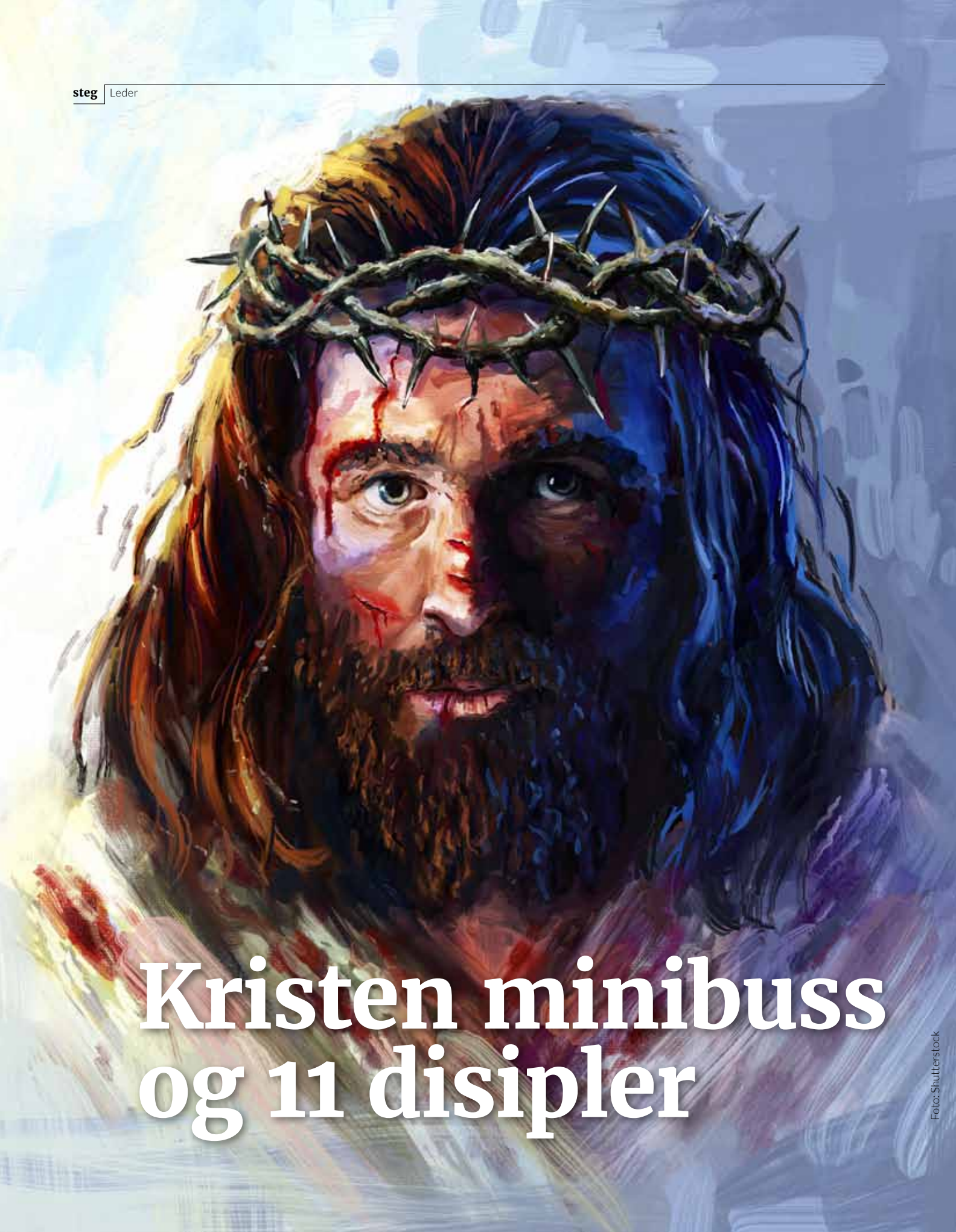
- 18 **1893 på Notodden: En skole bygd på Grundtvig og Hans Nielsen Hauge blir til**
- 22 **Øyeblikk**
- 24 **Til oss kan de komme og leve langsommere**
- 27 **Folkehøgskolerådet**
- 28 **Om gruppearbeid**
- 29 **Masteroppgave om psykisk helse i folkehøgskolen**
- 32 **Bokanmeldelser**
- 34 **Manus til morgensamling**
- 36 **Å be sammen med andre verden rundt**

- 4 **Kristen minibuss og 11 disipler**
- 6 **Kristen folkehøgskole – forankring og fornyelse**
- 10 **Kristen folkehøgskule sett frå frilynt hald**
- 12 **Hvordan opplevde elevene et år på kristen folkehøgskole?**
- 15 **Sagt om frilynt folkehøgskole**
- 16 **Folkehøgskoler der disipler**

- 38 **Syng livet**
- 40 **Internatlederen**
- 42 **Kan menneskerettighetene beskrive folkehøgskolenes identitet?**
- 43 **Internasjonalt utvalg**
- 44 **Bærekraftpprisen**
- 46 **Quiz og kryssord**

Kristen minibuss og 11 disipler

Foto: Shutterstock

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKF og IKF

Når jeg er ute på kristne folkehøgskoler, ser jeg at ulikhet er noe vakert. Mennesker er forskjellige, og vi treffer ulikt. Skoleslaget og kristen folkehøgskole har bredde i innhold, utforming og en stor variasjon i ansatte. Alt har likevel med allmenndanning folkeopplysning som pilarer for driften å gjøre.

Så er vi så heldige at skolene kan ha ansatte som kan ta med sin tro, for mange en kristen tro, inn i møte med hverandre og elever. For et privilegium. Et fritt land der tro kan være en naturlig del av hverdagen. Det er allmenndanning, og vi trenger ikke definere grad av kristelighet. Det er flott at det er ulikt.

Kristen folkehøgskole – preget av Jesus – hele mennesker

Når vi setter sammen kristen og folkehøgskole i samme setning, tenker jeg først og fremst på at mange av de ansatte velger å tro på Jesus. Ikke nødvendigvis alle, men miljøet preges av at det er mange som tror. Høyst ulikt, heldigvis!

Rent personlig håper jeg vi preges av tilgivelse, nåde og frihet. Her er det mye kristendoping som kan prege menneskemøter på skolene. Heldige elever og ansatte. Så er vi også hele mennesker, kristne eller ei, der vi preger hverandre med ufrihet, harde fronter og selvsentrert oppførsel i matkøen. Også på «kristne» folkehøgskoler. Litt enkelt sagt: Det

Lurer på hvor kristen en kristen folkehøgskole er? Hva med en kristen fotballkamp der til og med rødt kort blir tilgitt, og vi fortsetter med 11 spillere i ren disippelånd.

er ikke lett «å være kristen» når en også er helt menneske.

Kristen folkehøgskole – som alle andre folkehøgskoler

Det er om vi lar Kristus prege oss i matkøen, som gir duft av kristen folkehøgskole. Det vil merkes, og det siver ut til alle deler av samfunnet. Elever preges. Heldigvis har jeg også fått lukte på og opplevd frilynte folkehøgskoler. Gode dufter der også. Mange kristne der, og mange med annen tro. Også der formidler de med varhet og varme. Flotte og hele mennesker, som også sniker i matkøen.

Det er mye likt i de to grenene, og kristen folkehøgskole har selvsagt ikke enerett på verken tro eller verdier. Alle kan være preget av enorm godhet. Duften er ikke forbeholdt kristne eller kristen folkehøgskole. Vi er som andre, men på «kristen folkehøgskole» finnes ofte mange ansatte som åpent kan fortelle om tro og tvil. Det finnes mest tro på kristen folkehøgskole, men det er en mulighet på alle folkehøgskoler. Ansatte som tar med sin tro, kristen eller buddhist, i møte med elevene. Selvsagt med respekt og alt annet som er folkehøg-skolsk. Det er allmenndanning.

Kristen folkehøgskole – kjefter på dommer'n

På vei til fotballkamp med 11 elever i baksetet legger vi ikke vekk troen på at vi vil la

Kristus prege dagen. Vi tror det gjør godt, selv om det i seg selv ikke er garantier for smarte valg. Minibussen blir verken mer eller mindre kristen med kristenlogoen vi klistrer på panseret. Vi tar med troen i alt vi gjør sammen med elevene; når vi stopper på bensinstasjonen, når vi vinner eller når vi taper kamper. «Møkkadommer» og grisetaklinger lever i fri dressur når vi møter naboskolen til kamp om heder og ære.

Kristne ansatte er ikke nødvendigvis bedre eller dårligere enn andre. Vi kjefter både på dommere, ledere og latterlige Facebook-innlegg. Kristen eller ei, vi er hele mennesker skapt av Gud, tror vi! Når jeg kjører tilbake fra kampen med ungdommer i baksetet, kan jeg som kristen ikke legge vekk den kristne troen. Det er noe jeg er. Også når jeg kjører minibuss, deltar på åpningsfest eller lager budsjett for neste skoleår. Sniker jeg i bilkøen eller kjører uforsvarlig, gjør jeg det som «ansatt», både på skolen og av Gud! Og vi er samtidig tilgitt. Ikke alltid av de som omgir oss, men alltid av en nådig Gud. Frigjørende, når jeg reagerer på dommeren som er elendig, men også bevisstgjørende når jeg møter mennesker med annen tro. •

«Når vi setter sammen kristen og folkehøgskole i samme setning, tenker jeg først og fremst på at mange av de ansatte velger å tro på Jesus.»

Kristen folkehøgskole – forankring og fornyelse

Av Helge Kjøll jr.
styreleder i NKF

Dette er et viktig utgangspunkt når vi ønsker at den kristne trospraksisen skal forenes med respekten for elevenes integritet og ansvaret for egne livsvalg.

Engasjerte og visjonære eiere. Vi har i dag 33 kristne folkehøgskoler i Norge. Den første var Sagavoll folkehøgskole som startet opp i 1893. Den siste som har startet opp er Sjøholt folkehøgskole i 2019. Skolene er eid av ulike kristne organisasjoner. Det var engasjerte og visjonære mennesker som la ned store menneskelige og materielle ressurser for å starte opp og drive skolene.

De kristne folkehøgskolene har fra starten av fremstått som lokale utdannings- og kulturinstitusjoner. Etter som årene har gått, har også det internasjonale engasjementet blitt mer og mer tydelig. Skolene har hele tiden vært bevisst den pedagogiske inspirasjonen fra Grundtvigs skoletanker og folkehøgskoleidéen. Dette særlig slik den ble utformet av Grundtvigs yngre medspiller Christen Kold. Han la vekt på praktisk undervisning og gav kristen forkynnelse plass i sine skoler.

Tillit og fornyelse. De kristne folkehøgskolene har endret seg i takt med sam-

Ser du meg? Er det rom for hele meg? Dette er spørsmål elevene våre tenker når de med stor spenning og store forventninger starter opp på en av våre folkehøgskoler. «Det mest grunnleggende i eit undervisningsforhold er danninga av menneskets 'menneskelighet', skriver Bjarne Kvam.

funnsutviklingen. Folkehøgskolene har også blitt mer selvdrevne organisasjoner, og forholdet til eierne er nok ikke lenger så tett som det engang var. Jeg opplever likevel at vi har et godt forhold til, og stor tillit hos våre eiere. De er stolte over skolenes evne til fornyelse, både når det gjelder faglig fornyelse og en tydelig kristen verdimeisig forankring.

Allmennendanning, folkeopplysning og verdigrunnlag. I Folkehøgskolelovens formålsparagraf (§ 1) står det følgende: «Folkehøgskolens formål er å fremme allmennendanning og folkeopplysning. Den enkelte skole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.» Formuleringen i formålsparagrafen gir den enkelte folkehøgskole frihet til å utvikle sin egenart, enten man definerer seg som kristen eller frilynt folkehøgskole.

De kristne folkehøgskolene bygger på et kristent verdigrunnlag. Dette betyr i hovedsak tre ting:

1. Kristent menneskesyn

Vi tror at mennesket er skapt i Guds bilde og at hvert enkelt menneske har en ukrenkelig

verdi. Dette betyr at vi skal ha sterkt fokus på å se den enkelte og inkludere alle. Vi må skape et pedagogisk og sosialpedagogisk miljø som gir elevene tro på seg selv og noe å tro på. Vi skal hjelpe eleven til å orientere seg i livet og mestre livet. Vi skal gi utfordringer, gode opplevelser, mestring og hjelpe elevene til å ta ansvar og vise initiativ. Den enkelte skal kjenne at den er en del av et fellesskap hvor man både kan få og gi. Det handler om å gi noe til både kropp, sjel og ånd. Vi skal i vårt dannelsesoppdrag gi noe som utfordrer hele mennesket.

2. Nestekjærlighetstanken

Vi skal møte medmenneskene våre med nestekjærlighet og solidaritet både i omsorg og i form av aktiv handling. Vi skal ta vare på hverandre og hjelpe hverandre uansett hvem vi er og hvor vi er med våre liv. Vi skal møte det enkelte menneske med ydmykhet og den aller største respekt. Dette er også bakgrunnen for at flere av skolene våre engasjerer seg i lokale og internasjonale hjelpeprosjekt.

3. Forvalteransvaret

Vi er satt til å forvalte naturen og skaperverket.

Det betyr blant annet at vi skal ta vare på miljøet og bidra til en bærekraftig ressursforvaltning. I folkehøgskolen har vi formulert vårt eget bærekraftsvedtak som bl.a. går på at vi skal jobbe for og bidra til at vi når FNs klimamål fram mot 2030.

Verdibasert og åpen. En kristen folkehøgskole skal være verdibevisst og åpen. De kristne folkehøgskolene skal arbeide for at elevene møter kristen livsforståelse, kristen tro og kristent liv. Den kristne trospraksisen skal forenes med respekten for elevenes integritet og ansvar for egne livsvalg. Dette formidler også de kristne folkehøgskolene på sine hjemmesider når de bruker formuleringer som; «Åpen for alle livssyn», «Vi ønsker å bidra til refleksjon rundt tro og de store livsspørsmålene i livet», «Kristen skole; respekt for alle. Det betyr at vi har den samme respekten for alle uansett bakgrunn, livssyn og erfaringer», «Vi ønsker at hver enkelt elev skal møtes med omsorg og respekt uavhengig av tro».

Kristen trospraksis. Opplegg rundt den kristne trospraksisen utøves noe ulikt fra skole til skole. Det er ofte knyttet til frivillige samlinger som for eksempel «Pit Stop», «K-møte», «Torsdagscafe», «Katakombe-samling»,

«Vi skal lytte, utfordre, skape refleksjon, men samtidig kunne være tydelig på eget ståsted.»

«Kvilepuls» og så videre. Ved flere skoler gis det også frivillige tilbud om å være med i samtalegrupper eller bibelgrupper.

Som en del av fellesfag har også flere skoler ulike opplegg knyttet opp mot kristen tro og tanke. Navnene på disse oppleggene varierer fra skole til skole. Temaene kan f.eks. være «tilgivelse», «Kjærlighet», «trofasthet», «menneskeverd», «håp». Dialogen står sentralt som metode på disse samlingene. Vi skal lytte, utfordre, skape refleksjon, men samtidig kunne være tydelig på eget ståsted.

På de kristne folkehøgskolene vil det også være naturlig å ha en tydelig markering av de store høytidene som for eksempel jul og påske. Her samarbeider mange skoler med lokale menigheter.

Evaluerings, utvikling og fornyelse.

Alt innhold på de kristne folkehøgskolene må evalueres, utvikles og fornyes. Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) har gjennom prosjektene «Tro i praksis – respekt –

fellesskap – læring» og «Ungdom, kultur og tro – aksjonsforskning og skoleutvikling i folkehøgskolen» gitt ansatte mulighet til å få ny og økt kompetanse på fagfeltet ungdom, kultur og tro. Disse prosjektene har begge endt i to viktige bøker.

Boken *Tro i praksis* bygger på samtaler med ungdom. I intervjuene forteller de om det å være elev på en kristen folkehøgskole. Boken *Ungdom, kultur og tro* har blant annet fokus på hvordan det er å være kristen folkehøgskole i praksis. Denne boken inneholder pedagogiske og teologiske refleksjoner knyttet til praksis og fellesskap i folkehøgskolen. Både bøkene og prosjektene er viktige bidrag med tanke på å gi ny kunnskap rundt formidlingen av kristen tro og tanke i møte med dagens ungdomsgenerasjon.

Relasjonen viktigere enn innholdet.

Bjarne Kvam skriver i artikkelen «Verdibasert arena for danning» følgende: «Det mest grunnleggende i eit undervisnings-

>>

«De kristne folkehøgskolene skal arbeide for at elevene møter kristen livsforståelse, kristen tro og kristent liv. Den kristne trospraksisen skal forenes med respekten for elevenes integritet og ansvar for egne livsvalg.»

<< forhold er danninga av menneskets 'menneskelighet'.» Her blir relasjonen viktigere enn innholdet, skriver Bjarne Kvam. I boka *Relasjonspedagogikk* skriver Jan Spurkland at barrieren mellom mennesker må brytes ned før kanalene åpnes mot det andre mennesket. Dette er for meg som å høre Grundtvig si «menneske først ...».

Det er avgjørende i dannelsesoppgaven vårt at vi lykkes med å skape gode mellom-menneskelige relasjoner. Dialogen og den gode samtalen blir viktige instrument

for å oppnå dette. Med utgangspunkt i kristne verdier skal vi alltid møte andre mennesker med vennlighet, åpenhet, ydmykhet og respekt. Den vi møter kan tenke «Er det rom for hele meg her?», «Hvordan vil jeg bli møtt dersom jeg trenger hjelp?», «Ser du meg?», «Tar du imot meg om jeg faller?»

Den etiske fordring. Den danske filosofen og teologen K.E. Løgstrup sier at «Den enkelte har aldri med et annet men-

neske at gjøre uten at han holder noget av dets liv i sin hånd». Det kan ifølge Løgstrup være veldig lite, kanskje noe så enkelt som et «hei» eller et smil. Noe som får mennesker vi møter til å oppleve seg sett. Men dette møtet kan også være av avgjørende betydning for om mennesket vi møter lykkes eller ikke lykkes med sitt liv. Det kan være å hjelpe et menneske ut av en krise, tenne håp eller gi råd og hjelp til et menneske når alt ser helt håpløst og mørkt ut.

Løgstrups etiske fordring er tydelig på

at vi skal ta vare på vår nestes liv som vi har i vår hånd. Det handler derfor dypst sett om å realisere kjærlighetsbudet: Du skal ta vare på dine neste som deg selv. Vår utfordring som kristne folkehøgskoler har, er og vil derfor alltid være å leve ut disse verdiene i møte med hverandre og våre elever. •

Illustrasjon: Christen Kold, Litografi 1912

«Skolene har hele tiden vært bevisst den pedagogiske inspirasjonen fra Grundtvigs skoletanker og folkehøgskoleidéen. Dette særlig slik den ble utformet av Grundtvigs yngre medspillere Christen Kold.»

Foto: Shutterstock

Kristen folkehøgskule sett frå frilynt hald

Då folkehøgskulerørsla fekk fotfeste i Norge på andre halvdel av 1800-talet, var det etter inspirasjon frå Grundtvig og etableringa av danske folkehøgskular. Embetsmannsstaten hadde makta i Norge, og det nyetablerte skuleslaget vart ei rebelsk samfunnskraft. Radikale og frilynte røyster frå ulike kraftsenter i bygdenorge skapte frykt både i dei politiske og religiøse miljøa.

Av Einar Opsvik,
leiar i FHF

Foto: Shutterstock

Dei personane som var ein del av dette frilynde miljøet, tok på ingen måte avstand frå kristendom som rettesnor for sine liv, men vi finn eksempel på at dei vart frådømd kristennamnet av sine sambygdingar. Grundtvig vart for dei frilynde ein inspirator for eit friare demokrati og ei kjelde til eit lysare syn på religion. Dette vart ein sterk kontrast til den pietistiske, vekkingsorienterte rørsla som hadde fotfeste i bedehusmiljø og med Gisle Johnson i spissen, også i akademiske krinsar. Det kan sjå ut som etableringa av både amtsskular og kristne ungdomsskular var basert på frykt for det nye og ukjende. Denne tida er stort sett forbi, og det er andre spenningar som pregar forholdet mellom den frilynte og kristne leiren.

Samla. Folkehøgskulerørsla har i dag eit solid fotfeste, har brei tilslutning i politiske miljø og blir kreditert for å drive eit godt og viktig dannelsesarbeid. Både grunnskule og høgare utdanning har dannelsperspektiv på agendaen, men det er tydeleg at ein karakterfri skule med dette som overordna mål, er

«Det som derimot er gjennomgåande er at dei verdiane og honnørord som skulane elles marknadsfører ikkje på noko vis er i strid med det som blir presentert frå frilynt side.»

det som skal til for å realisere danninga av demokratiske medborgarar.

Sett utanfrå, slik folk flest opplever oss, står vi samla. Dei siste 20 år har dette blitt symboltungt i form av samlokalisering av kontorlokala i Oslo og i praksis gjennom eit dagleg og stadig betre og tettare samarbeid i einskildsaker. Dei krasse konflikter ein høyrer ekkoet av, har blitt erstatta av ein konstruktiv dialog, – i god folkehøgskuleånd.

Felles verdier. Ein rask gjennomgang av kristne skular på Folkehogskole.no under fana «Dette står vi for» gir eit samansett bilete av korleis skulane profilerer sitt verdigrunnlag. Nokre få har sitt kristne verdigrunnlag som stolt fanesak, men langt fleire har det med i ei bisetning, og nokre tar det ikkje med i det heile. Vi finn også fleire eksempel på at «vi er ein kristen skule, men ...».

Vi har også erfart at det kristne livssynet til eigarorganisasjonane for einskilde skular har nokre konkrete diskriminerande utslag og konsekvensar som ikkje er tydeleggjort i skulane sitt verdigrunnlag. Det som derimot er gjennomgåande, er at dei verdiane og honnørord som skulane elles marknadsfører ikkje på noko vis er i strid med det som blir presentert frå frilynt side. Verdiane er stort sett knytt til ein kristen-humanistiske tradisjon, og samanfallande for dei to greinene.

Krysspress. Eg fekk glede av å vere invitert og tilstades på NKF sitt årsmøte på Risøya i juni i år. Som observatør registrerer eg eit stort og ekte engasjement for det arbeidet som blir utført på skulane. Det blir tydeleg at fellesskapet i kristen folkehøgskule både er sterkt og viktig. Landsmøtedagane fungerer som ei vitamininnsprøytning for den enkelte og som ei fornying av dei verdier og den bodskap ein kjempar for.

Her er også sterke krefter som ivrar for eit langt tettare hopehav mellom organisasjonane sentralt. Vedtaket som landsmøtet har tilføya det komande årets handlingsplan, opnar for at styret i NKF kan gå inn i samtalar om framtidige organisasjonsformer. Motførestillingane er knytt til det krysspress som fleire rektorar står i mellom sine eigarorganisasjonar og det som er folkehøgskulen sine overordna målsettingar, – om hovudmålsettinga skal vere kristen formidling eller eit dannelsesfokus slik det er formulert i NKF sitt idé- og prinsippprogram. Det kan synast som noko av frykta som var motivasjonen for oppstarten av kristne ungdomsskular, er framleis levande.

Mot, – ikkje frykt. På landsmøtet vart det også tydeleg tatt til orde for å bytte ut frykt med mot når ein skal tenke framover.

Motet vil på skulenivå utfordre nokre av skulane til å framstå som autonome einingar overfor sine eigarar. Dei kristne skulane treng å ta vare på sin autonomi og fokusere på å vere folkehøgskule i større grad enn å vere reiskap for eigarorganisasjonen sin detaljstyring. Dersom eigarorganisasjonen i første rekke ser på skulen som ei misjonsmark og pålegg skulane denne oppgåva, bør ein kanskje vurdere ein annan paraply enn folkehøgskulen.

Møteplassar. Motet vil også utfordre

spørsmålet om korleis ein vil ta vare på interne samværsformer og møteplassar. Når ein deltar på landsmøtet blir det også tydeleg at det er avgjerande å ta vare på fellesskapet og halde fast på fokus rundt kristne verdier. Dette er spørsmål til dels av praktisk organisatorisk karakter. Å skape møteplassar, formidle kunnskap og stimulere til samtalar omkring dei store eksistensielle spørsmål i livet, kan også tilføre heile folkehøgskulelandskapet kompetanse som den einskilde gjerne kan ta med tilbake til sin kvardag i møte med elevar.

Alle skular har i lovs form blitt pålagt å formulere sitt eige verdigrunnlag. Demokratiske prosessar med stort grad av personalmedverknad og medansvar er viktig for at dette blir styrande og levande dokument for den einskilde skule. For eit framtidig samarbeid er det sentralt at desse målsettinga blir formulerte på skulenivå. På organisasjonsnivået må ein arbeide for eit verdigrunnlag alle kan samlast om, – eit minste sams multi-plum. Dette er viktig også for å skape ein sterk organisasjon som kan sikre framtida for folkehøgskulerørsla. Filosofen Arne Næss har i si bok Livsfilosofi sagt noko om kva som er grunnlaget for å skape gode samtalar: «I en atmosfære av vennlighet kan man tale mye av andre.» Eg ser fram til modige samtalar om samarbeid og nye organisasjonsformer mellom greinene det komande året. •

«Å skape møteplassar, formidle kunnskap og stimulere til samtalar omkring dei store eksistensielle spørsmål i livet, kan også tilføre heile folkehøgskulelandskapet kompetanse som den einskilde gjerne kan ta med tilbake til sin kvardag i møte med elevar.»

Hvordan opplevde elevene et år på kristen folkehøgskole?

Vi spurte noen fjorårselever hvilke erfaringer de har fra året på en kristen folkehøgskole. De fikk følgende spørsmål:

1. Hvorfor valgte du kristen folkehøgskole?
2. Hvilke forventninger hadde du på forhånd til en kristen skole?
3. Hva du sitter igjen med etter et år på kristen folkehøgskole?

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

Theodor Frostad Hein

Kristiansand folkehøgskole

1. Jeg er kristen og oppvokst i et kristent miljø. Jeg ønsket et trygt og rusfritt miljø. Jeg hadde også lyst til å lære mer om kristendommen. I tillegg ønsket jeg å komme litt mer inn i et kristent miljø etter at det datt litt vekk for meg på videregående.
2. Jeg trodde egentlig at det kom til å bli mye teoretisk undervisning om kristendommen, og at elever som ikke er kristne, kunne oppleve at det ble litt påtvunget. Sånn ble det ikke, og det var veldig godt for meg også.
3. Jeg hadde forventninger om et trygt miljø, og det opplevde jeg også. Lærerne var veldig gode til å formidle kristen tro på en trygg og åpen måte. De var flinke til å bygge tillit. Det gjorde nok at mange ble mer nysgjerrige på kristendommen, og kanskje noen elever tenkte at her er det noe som er verdt å ta med seg. Måten lærerne formidlet kristen tro på og møtte meg på, gjorde at jeg føler meg litt mer elsket. •

Kaja Einvik

Molde folkehøgskole

1. Jeg visste litt hva jeg gikk til da jeg valgte Molde folkehøgskole fordi broren min har gått der tidligere. Jeg vil ikke beskrive meg selv som veldig praktiserende kristen, men jeg hadde hørt mye bra om det å gå på kristen folkehøgskole og om hvordan de ansatte møter elevene.
2. Jeg har venner som har gått på frilynt folkehøgskole, og fra dem fikk jeg inntrykk at det var mye fester og alkohol. Jeg kom rett fra russetid og ønsket meg et år hvor alkohol ikke skulle ha så mye fokus. Jeg ville ha et år med venner, idrett og å være ute i naturen hvor jeg kunne bli kjent med folk uten at det skjer på en fest. Jeg hadde lyst å bli kjent med folk ved å bo sammen og dele interesser. Jeg hadde også lyst til å starte litt med blanke ark på flere måter.
3. Jeg liker de grunnleggende verdiene og holdningene Molde folkehøgskole står for. Skolen hadde et mer åpent syn på kristen tro enn det jeg var vant til fra undervisningen på videregående. Jeg fikk inntrykk av at det er mange måter å være kristen på, og at det er mulig å være kristen uten å tro på alt kristendommen står for. Jeg fikk oppleve et år med mye samhold i et veldig trygt og godt miljø. • >>

<< Maria Madelaine Contreras Halvorsen

Nordhordland folkehøgskole

1. Det var veldig viktig for meg å velge en kristen folkehøgskole. Jeg har vokst opp i en kristen familie og har vært aktiv i praktiseringen av min tro. Valget stod mellom bibelskole eller folkehøgskole. Jeg valgte folkehøgskole fordi jeg tenkte det ville være kjekt å bo sammen med så mange forskjellige folk fra hele Norge.

2. Jeg trodde det ville være litt som en bibelskole, særlig fordi jeg leste at det ofte var over seksti prosent av elevene som pleier å være kristne. Jeg forventet at dette ville prege året på folkehøgskole i større grad enn det gjorde. Det var ikke så mange som jeg hadde forventet som hadde et aktivt forhold til sin tro.

Nordhordland er en veldig god skole med tydelig kristent preg. Dette kommer fram i morgensamlingene, andakter og lørdagsundervisningen. Mange av de kristne tilbudene er frivillige. Skolen har blant annet elevstyrte torsdagsmøter. I tillegg har lærerne søndagsmøter annenhver uke. Det var mye man kunne delta på om man ville. Kristendomsfaget om tro og tvil åpnet opp for mye diskusjon og gode samtaler.

3. Jeg er utrolig takknemlig for at jeg fikk lov til å gå på Nordhordland. Jeg fikk også lov til å representere skolen som elevrådsleder. Jeg har utviklet meg mye dette året, har aldri forandret meg så mye på et år. Jeg har blitt kjent med mennesker jeg aldri ellers hadde møtt. Et folkehøgskoleår er et fint mellomsteg hvor en blir bedre kjent med seg selv og tryggere på hvem man er.

Jeg satte ekstra pris på Torsdagskvelden som var elevstyrte og samtalegruppene som kom i ulike varianter slik at det passet for mange. Jeg likte også godt at dagen startet med bønn. •

Mathias Hake-Steffensen

Haugetun folkehøgskole

1. Jeg visste at Haugetun var en kristen skole fordi broren min hadde gått der før. Jeg valgte en kristen skole helt bevisst fordi det var det jeg ønsket å gå på.

2. Jeg tenkte at det kunne bli fint med fellesskap med andre kristne. Jeg ønsket også å gå på en skole med restriktive alkoholregler og å være i et rusfritt miljø.

3. Jeg hadde mange bra samtaler med en nattevakt som er kristen. Det var også fint å høre det som ble sagt på morgensamlingene. Flere elever synes det selv om de ikke var kristne. •

Sagt om frilynt folkehøgskole

Redaktør Øyvind Krabberød

i magasinet Folkehøgskolen 5 - 2021:

Ord som framtrer når frilynt eller frisinnet kommer opp er ofte god-ord som:

fellesskap
raushet
inkludering
likeverd

ytringsfrihet
nysgjerrighet

toleranse
vidsyn
romslig

uhildet
upartisk
fordomsfri
liberalt ...

Det er nærmest alt som er positivt, – og hvem vil ikke være eller stå for dette?

Spørsmålet blir hvordan vi kan ramme inn begrepet i noe som gir mening utover det politisk korrekte. Er det kanskje slik at det er radikalt vanskelig å være frilynt – på dypet?

Det er fristende å begrense andres muligheter, meninger og ytringer fordi man «vet» at det er den egne posisjonen som er det eneste rette. Slike meninger er med på å snevre inn «meningskorridoren» i samfunnet.

Toleranse er kanskje evnen og viljen til å tåle de av andres holdninger man selv er dypt uenig i. •

Folkehøgskoler der disipler blir dannet

Samfunnsbyggeren, teologen og salmedikteren Grundtvig kan fortsatt være en veiviser til Jesus.

Foto: Odd Mehus, Dagen

Av Tarjei Gilje,
redaktør i Dagen

I de kristne miljøene jeg vokste opp var det vanlig å ta et år på bibelskole etter videregående. Selv gikk jeg både en disippeltreningsskole i regi av Ungdom i Oppdrag på Hawaii og på en bibelskole hjemme. Jeg er takknemlig for begge deler og ønsker ikke å sette opp kunstige motsetningsforhold.

Men senere har det slått meg at jeg knapt kjente noen som gikk på folkehøgskole. Jeg kan aldri huske at dette skoleslaget ble snakket ned, men det virket som en dårligere bruk av tiden enn bibelskole.

Forankret. Den vurderingen tenker jeg nå ganske annerledes om. For en ting er hva man kan få med seg av både lærdom og opplevelser i et annerledes og intensivt år i ungdommen. Noe annet er hva som blir forankret, hva som bidrar til fremtidig utvikling, hva som setter kursen for resten av livet.

I forrige uke meldte Kristelig Pressekontor at antall elever på kristne folkehøgskoler går nedover. Etter et oppsving tidligere på 2010-tallet har utviklingen snudd de siste årene.

En gang hørte jeg tidligere NLA-rektor Bjarne Kvam forklare begrepet dannelse på

en nesten genialt enkel måte. Han spurte, og her må jeg nesten over til nynorsk: «Kva er danning? Jau, det er det du hugsar etter at du har gløymt alt du har lært.»

Dannelse handler altså om mer enn å lytte til slagord og kampsaker, det handler i det hele tatt om mer enn å bare ta imot formidling. Det handler om det som fester seg, det som blir værende.

Grundtvig. 2. september er det 150 år siden den danske teologen og dikteren Nikolai Frederik Severin Grundtvig døde. I hjemlandet er han en av de viktigste historiske personene Danmark har fostret. Men han har hatt stor betydning også hos oss.

Hvis vi skulle laget en liste over kjente personer den jevne nordmann har et forhold til, ville Grundtvig komme temmelig langt ned på listen. Men lenge etter at mange slags influencere har tapt sin anseelse, kommer vi fortsatt til å snakke om Grundtvig. Hans tenkning har påvirket mange mennesker i generasjoner. Derfor er det vel verdt å dvele ved hans bidrag til både tro og kultur.

Højskolesangbogen. Grundtvig er særlig kjent for to ting, salmer og folkehøgskoler.

I hans hjemland er dette enda mer integrert i form av *Højskolesangbogen*, eller *Højskolernes sangbog*, som har kommet i 19 utgaver siden 1894. Den fungerer som et slags kulturelt fellesgods, og ble fornyet så sent som i 2020.

Når man blar i denne nå i 2022, er det interessant å se hvilken sentral plass kristne sanger og salmer fortsatt har i den felles danske kulturtradisjonen. De er mindre forlegne i møte med kristen tro og tradisjon enn vi nordmenn ser ut til å være.

Salmedikter. Når jeg er på min svigerfars danske hjemtrakter om sommeren, prøver jeg å få med meg gudstjenester i den lokale folkekirkemenigheten. Ut fra erfaringene de siste drøye ti årene er det 100 prosent sannsynlighet for at Grundtvig har skrevet minst en av salmene som blir sunget i en gitt gudstjeneste.

I den norske salmeboken er Grundtvig representert med 28 salmer og 4 oversettelser. Blant de mest kjente er julesangene «Det kimer nå til julefest» og «Deilig er den himmel blå» samt påskesalmene «Hill deg, Frelser og forsoner» og ikke minst «Påskemorgen sluker sorgen».

I artikkelen om Grundtvig i Store norske

leksikon står det at han var «motstander av den pietistiske oppdragelse som skjærer over trådene mellom det menneskelige og det kristelige.» Det kan neppe kalles noen nøytral formulering, men den forteller oss noe som det er verdt å reflektere over.

Hauge. Mens norsk kristenhet smykker seg med Hans Nielsen Hauge, er danskene preget av blant andre Grundtvig og teologen og filosofen Søren Kierkegaard. De tre har hver sine styrker, og det er all grunn til å tenke stort om arven fra Hauge. Men det er også grunn til å spørre om ikke norsk kristenhet, også i det lavkirkelige og frikirkelige, og ikke minst i vår tid, kunne trenge et bredere syn på dannelse.

Om man går til norske folkehøgskoler i dag, er det ikke sikkert at verken ansatte eller elever tenker så mye på Grundtvig i det daglige. Det er ikke nødvendigvis så farlig. Det er viktigere å undersøke om arven etter ham lever videre.

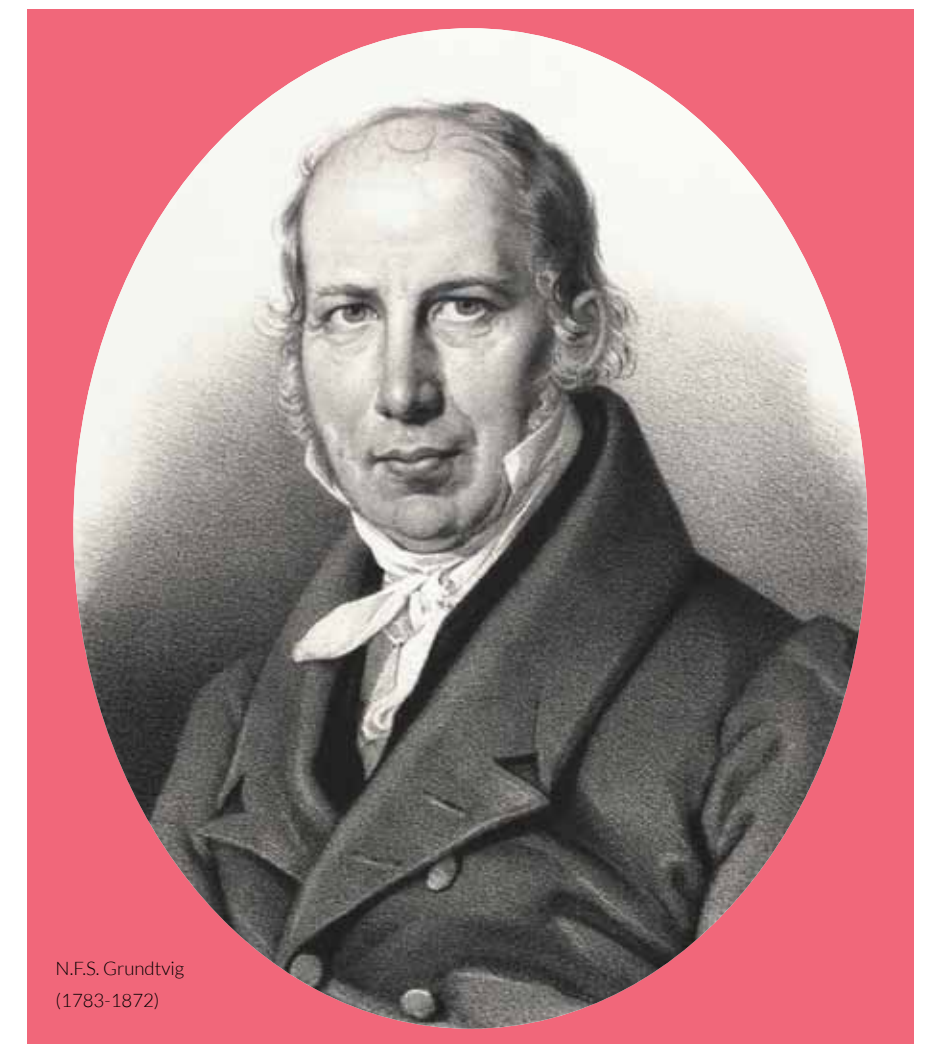
Karakter. Formelt sett er folkehøgskolene utdanningsinstitusjoner uten eksamen. De tar sikte på å utvikle elevenes karakter, mer enn å gi dem gode karakterer, for å si det sånn. Til grunn for dette ligger en tanke om at alle mennesker har potensial til dannelse, og at læring kan finne sted i samspill mellom lærer og elev. Ja, det er rom for både begeistring og nysgjerrighet i dette samspillet.

Samspeillet kan komme til uttrykk på så mange måter. En av disse er sang og musikk. Det er interessant å legge merke til hvordan allsang har preget og fortsatt preger dansk kultur, i større grad enn her hjemme. Men tenker vi på programmer som «Allsang på grensen», så ser vi spor.

Kulturbygger. Og for norske kirkegjengere er allsang som kulturbygger velkjent. Dannelse handler om mer enn formelle kvalifikasjoner. Det burde ikke minst den kristne kirke formidle tydeligere enn det utviklingen i Den norske kirke nå bærer preg av.

Min favorittsalme av Grundtvig er «Hill deg, Frelser og forsoner». I et av de siste versene synger vi:

«Men det er også grunn til å spørre om ikke norsk kristenhet, også i det lavkirkelige og frikirkelige, og ikke minst i vår tid, kunne trenge et bredere syn på dannelse.»

N.F.S. Grundtvig
(1783-1872)

«Du som har deg selv meg givet,
la i deg meg elske livet,
så for deg kun hjertet banker, så kun du i mine tanker
er den dype sammenheng».

Verset må forstås i sammenheng med resten av salmen. Det sier noe grunnleggende om at overgivelsen til Kristus handler om mer enn bestemte meninger, om teologiske enkeltstandpunkter.

Guds gave. Det handler om å forstå selve livet som Guds gave, og å anerkjenne Jesus Kristus som selve tilværelsens sammenheng. Det finnes ikke noe bedre utgangspunkt for dannelse enn akkurat det. •

Kommentaren ble opprinnelig trykket i avisa Dagen 2. sept 2022. Trykket med tillatelse.

1893 på Notodden:

En skole bygd på Grundtvig og Hans Nielsen Hauge blir til

Jeg jobber på landets eldste kristne folkehøgskole, Sagavoll, fra 1893. Opprinnelig het den Notodden Ungdomsskole. I hvert fall er det den eldste av de skolene som etter hvert ble liggende innenfor grenen «kristen folkehøgskole». Skolen ble til fordi Asbjørn Knutsen og andre reagerte på utviklingen i noen av folkehøgskolene. Seljord folkehøgskole med Viggo Ullmann i spissen vakte uro. Hva skal vi som jobber på Sagavoll nå tenke om det?

Av Tom Arne Møllerbråten

Jeg kan vel røpe at vi er et annet sted nå: I dag er Sagavoll og Seljord gode naboer. I løpet av mine 22 år på Sagavoll kan jeg ikke huske at noen harde ord mot Seljord folkehøgskole har falt. Tvert imot. Men slik har det ikke alltid vært, tyder det på.

«Høre og pietistene» I 1912 kom det en bok om skolemannen Viggo Ullmann. Der beskrives oppstarten av denne ungdomsskolen slik: «Samtidig prøvde saa høre og pietistene paa at faa knækket hans [Viggo Ullmanns] skolegjerning ved at lægge en med store private pengemidler støttet 'kristelig ungdomsskole' med tilknyttet friseminarium paa Notodden i Hiterdal.»

Heller ikke i dag har pietistene en veldig høy anseelse i vårt samfunn. Det er vel nærmest for et skjellsord å regne. Grundtvig

kunne ikke fordra pietister, vet vi. Men jeg er usikker på om Asbjørn Knutsen passer helt inn i folden «pietister». At han følte seg nær lekmannskristendommen, er det ingen tvil om. Det er mye som tyder på at han støttet Christopher Bruuns kritikk både av «fritenkere», men også av «skeive sider» hos pietistene.

Skjemtsam. De som kjente Knutsen, fortalte at han var «skjemtsam» og «støtt full av skjemt», så så veldig mørk kan han nok ikke ha vært. En telemarksbonde sa det slik: «Med Knutsen kom noko nytt. Før hadde dei preika mest berre om synd og helvete. Han kom med ein ljosare tone – som greip både vakte og hine.» Da han startet ungdomsskolen på Notodden, ville han bygge på haugiansk ånd, med undervisning i Bibelen og kristendommen, men preget av Grundtvigs tanker om den levende skole.

Hans Nielsen Hauge. Hans Nielsen Hauge er jo en spennende og viktig mann som mange diskuterer om dagen. I Arild Mikkelsens bok *Grundtvig for nybegynnere ... og oss andre* kan vi lese: «Hauges bibelsyn hadde forbausende moderne trekk og liknet i mangt og mye på Grundtvigs syn på bokstavnrelle. Han var i moralske spørsmål

lite dogmatisk, og det er først Hauges etterfølgere som ble svartsynte moralister og det vi i dag oppfatter som mørke, syndetyngde pietister.» Som sagt, er jeg usikker på om Knutsen blir helt truffet av dette, men jeg er enig med Mikkelsen i at det nok har vært mange som har levd slik opp gjennom.

Lærerinder. Asbjørn Knutsen dro en gang på studietur til Stockholm. Der følger han undervisningen til «tre lærerinder». De underviste «med en sådan dyktighet og sikkerhet at det var en sann glede at høre på. Riktignok var det vel Stockholms flinkeste lærerinder, men det blev mig i alle fall klart at kvinden i dette stykke ikke står tilbage for manden, men heller over». Han drar så tilbake til Norge og starter lærerseminar for kvinner. Det kan vi like.

Selvstendig tenkning. Asbjørn Knutsen var nok politisk litt radikal, men teologisk konservativ. Han hadde likevel ingen problemer med å godta evolusjonsteorien, og holdt frem at «prekenen bør være sådan at den gir tilhørerne anledning til så megen *selvstendig tenkning* som mulig. Da først vil de komme til å 'ransake i skriftene om disse ting har seg således'. Og han fortsetter med å si seg enig med professor Fredrik Petersen,

>>

«Da han startet ungdomsskolen på Notodden, ville han bygge på haugiansk ånd, med undervisning i Bibelen og kristendommen, men preget av Grundtvigs tanker om den levende skole.»

Foto: Tom Arne Møllerbråten

<<

Christopher Bruun og pastor Gustav Jensen: «Kristendommen krever ikke tankeløshet» eller «autoritetstrohet». For akkurat det fører til fritenkeri.

Kristendom og kultur. Professor Fredrik Petersen ønsket å motvirke den kløften som hadde oppstått mellom kristendom og kultur. Kristne måtte heller ikke på noen måte tenke at kristendommen og opplysningens fremgang stod imot hverandre. Salmedikterne Bernt Støylen og Peter Hognestad hadde begge sittet under kateteret til professor Petersen, og begge to ble senere lærere på Notodden sammen med Asbjørn Knutsen. Jeg håper Sagavoll har hatt kulturåpenhet som et kjennetegn hele tiden, men tror nok det har variert fra periode til periode.

Svend Foyn. I boken om Viggo Ullmann nevnes det at høyre støttet opprettelsen av skolen på Notodden. Det stemmer at ungdomsskolen ble støttet av en høyremann, men bildet må nyanseres litt. Mannen het Svend Foyn og var på den tiden kanskje Norges rikeste mann med en formue på flere millioner. Pengene var tjent på hvalfangst, og han regnes som oppfinneren av moderne hvalfangst. Svend Foyn var haugianer og høyremann, og han kjente Asbjørn Knutsen godt. Foyn hadde stor tro på Knutsens skoletanke. Foyn ville egentlig betale for alt mot at det ble en høreskole. Knutsen nektet og mente skolen skulle være for alle og at den måtte være partipolitisk nøytral. Desuten skulle folket bære skolen økonomisk. «Han trudde meir på åndslivet i folket enn på pengar og politikk.» Slik ble det, nesten. Foyn valgte å støtte skolen med et stort beløp likevel, men noen høreskole ble det aldri.

Knutsen skriver om sin skoletanke: «Jeg måtte ta opp arbeidet for sann og levende kristendom og for det menneskelige og nasjonale i alle former – og forsøke å gi ungdommen lyst på både kroppsarbeid og åndsarbeid.»

Åndsbevegelse. I *Folkelige Grundtanker* fra 1878 skriver Christopher Bruun: «Ti den

grundtvigske bevegelse i Norge er for meget litet å regne med den i Danmark, både i omfang og indre kraft. Skal høyskolene hos oss kunne få en lignende betydning som den de har i Danmark, så må der også her komme en lignende *åndsbevegelse* som kan støtte den. Jeg mener ikke at den bevegelse skulle behøve å være den samme som den grundtvigske. Men den måtte like så vel som denne ha evnen til å omfatte både *kristendommen* og *det menneskelige*. Den måtte kunne føre kristendommen i et fritt og fyldig og kraftig menneskelivsrom hadde rom for det sanne i våre tids tanker.» For Asbjørn Knutsen hadde Bruun helt rett. Og hvem kunne ta opp arven i Norge? «Den haugiansk-roseniansk-lutherske åndsrørsla i den norske kyrkja». Jo da, det var nok en del pietisme der.

Bondeliv. «Den nye skolen var lagd nær inn til bondeliv og bondeinteresser. Han stod den norske kyrkja nær. Han fekk si beste støtte i lekmannsrørsla, «en bevegelse som for alvor kunne føre kristendommen inn i menneskelivet». Han var i slekt med folkehøgskulen slik som Bruun hadde teikna han i *Folkelige Grundtanker*, men endå meir med Jakob Sverdrups høgskule, som bygde fullt ut på evangelisk-luthersk grunnsyn. Skulen skulle ha eit «særpreget kristelig program».» Dette kan vi lese i en biografi om Knutsen fra 1951.

Lekmannsorganisasjoner. Dette var litt om starten av Sagavoll folkehøgskole og med det de kristelige ungdomsskolene. Mange lignende skoler ble opprettet i årene som fulgte. De fleste vokser ut av det haugianske lekmannsmiljøet med lekmannsorganisasjonene som eiere.

Så spørsmålet for oss som jobber på disse skolene blir da: Hva tar vi vare på og hva lar vi ligge? Jeg mener det ligger mye gull i historien. Derfor er det viktig å kjenne sin historie. Historien vil alltid gi oss viktige biter av vår identitet, men vi er ikke bundet av vår historie. I dag kan vi velge: Hvem er vi i dag? Hva er det å være kristen folkehøgskole i dag? Men Knutsen hadde mye bra da.

Drøft videre! •

«Jeg mener ikke at den bevegelse skulle behøve å være den samme som den grundtvigske. Men den måtte like så vel som denne ha evnen til å omfatte både kristendommen og det menneskelige.»

– Christopher Bruun

Foto: Tom Arne Møllerbråten

Kilder:

Asbjørn Knutsen – Ungdomsskulens far.

Ein banebrytar av Jens Vevstad.

Folkelige Grundtanker av Christopher Bruun

Grundtvig for begynnere ... og oss andre

av Arild Mikkelsen

Norges kirkehistorie i det 19. århundre

av Einar Molland

Her er det første kullet på Notodden Ungdomsskole i 1893. Asbjørn Knutsen sitter foran på venstre side.

Annonse som stod i telemarksavisene.

Allerede som ung lærer hadde Knutsen møtt Grundtvigs tanker om undervisning.

«Jeg måtte ta opp arbeidet for sann og levende kristendom og for det menneskelige og nasjonale i alle former – og forsøke å gi ungdommen lyst på både kroppsarbeid og åndsarbeid.»

– Asbjørn Knutsen

Asbjørn Knutsen Oyan.
Den unge læreren.

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen av bildene fra ulike skoler. Her er noen blinkskudd fra **Nordfjord folkehøgskule**. Bildene er tatt av elevene Rebecca Boyesen og Johannes Sløgedal.

Folkehøgskolen er et skoleslag som treffer hjertet, sier Helge Kjøl Jr. Foto: Svein Finneide

Til oss kan de komme og leve langsommere

Helge Kjøl Jr., er 1961-modellen som har arbeidet i folkehøgskolen siden 1992, har vært rektor siden 1997, varaordfører i Aukra kommune for KrF og langvarig Moldesupporter. Nå er han nyvalgt leder i Norges Kristelige Folkehøgskolelag med arbeidstid delt mellom Molde og Oslo.

Av Geir Ertzgaard,
assisterende rektor på Svalbard folkehøgskole

Hvordan endte du opp i folkehøgskolen?

– Jeg starta i folkehøgskolen i 1992. Jeg bodde i Stavanger, men vi var tre venner som tenkte at det var på tide å komme seg hjem. Flere ledige jobber ble ledig på Rauma, og vi ble alle tre enige om å søke. Da alle fikk jobb, var saken klar, og vi vendte snuten nordover.

– **Det er nøyaktig 30 år siden og smertefullt lenge. Hva er det som gjør at du har holdt ut i samme skoleslag i 30 år?**

– Det er smertefullt lenge, og jeg husker selv da jeg nærmet meg femti, at fra et karrieresperspektiv var det halvt pinlig å ikke prøve seg innen andre jobber. Jeg så på stillingsutlysninger, men fikk aldri roen for at jeg skulle skifte beite. Jeg føler at jeg fortsatt har noe å bidra med i folkehøgskolen, det er jo et skoleslag som treffer hjertet, og rent pedagogisk er den friheten vi har unik. En faktor som sikkert har ført til at jeg har blitt så

lenge, er at vi har hatt fantastiske kollegaer som har støttet meg og inspirert meg. Det er en forutsetning for å kunne vare så lenge at du er avhengig av gode medarbeidere.

Blendet av folkehøgskolen?

– **Har du noen ganger tenkt at du har blitt blendet av folkehøgskolen siden du har blitt så lenge?**

– Man kan kanskje bli blendet av folkehøgskolen på grunn av den enorme friheten vi har, men friheten har jeg alltid kjent på. Vi må ligge frampå, være utviklingsorientert, og tenke at måten vi driver folkehøgskole på i dag, ikke nødvendigvis er den samme måten vi skal drive folkehøgskole på i morgen. Pedagogikken står fast, men det gjelder hele tiden å transformere pedagogikken i den tiden vi lever i og i møte med den ungdommen som til enhver tid er på våre skoler. Dessuten det er en fantastisk ting ved folkehøgskolen, at vi kan senke skuldrene og ha fokus på den menneskelige dannelsen og den elevenes utviklingen.

– **Hvis du skulle gjort noe annet, og hva skulle det vært?**

– Jeg har idrettsfaglig bakgrunn med statsvitenskap, og det er jo en god kombo for en

som har vært glad i idrett og som har vært samfunnsengasjert, så jeg hadde nok trivdes veldig godt i videregående skole. Av og til har jeg også tenkt at det hadde vært fantastisk å jobbe i akademia og hatt god tid til å fordype seg i et enkelt fagområde og skrive dysindige artikler.

Savnet av fordypning

– **Har du kjent på savnet av fordypning i jobben din?**

– Ja det har jeg. For meg som leder har det hele tiden vært snakk om *tid til ledelse*, og det føler jeg for så vidt at jeg har hatt som rektor. Men rektorjobben blir det veldig operativ. Når jeg nå er leder i NKE, har jeg satt meg som mål at skal jeg bruke tid til å lese meg opp på folkehøgskolelitteratur, noe jeg merker er veldig nyttig. Det kommer stadig nye ideer, og så er det greit å kunne se ting i perspektiv etter årene jeg har vært praktiker.

– **Hva har dine styrker vært?**

– Jeg har hatt en lidenskap for folkehøgskolen som skoleslag. Mange vil si at jeg er en veldig engasjert type opp imot personale og mot eleven. Jeg har også vært veldig utviklingsorientert.

– **Du er jo kjent som en politisk engasjert person, men bakgrunn fra lokalpolitikken.**

>>

«Vi snakker mye om folkeopplysning, men jeg liker begrepet livsopplysning, og syns det er viktig å stille spørsmålet om hva er det vi ønsker å opplyse ungdommen om i dag?»

<<

Nå får du jobbe med folkehøgskolepolitikk sentralt, hva slags muligheter ser du der?

– Jeg opplevde ganske raskt at vi gjennom Folkehøgskolerådet har stor tillit blant politikerne. Det var jo noen år der vi måtte ha noen skikkelige runder rundt statsbudsjettet da de prøvde å redusere tilskuddet. Nå har det vært stabilt i veldig mange år. Så er det selvfølgelig spennende nå å se hvordan dyrtiden påvirker tildelingene for neste år. Som leder i NKF er du i en posisjon der du skal ha kontakt med det politiske miljøet for å jobbe for rammevilkårene for folkehøgskolen. Og så har vi jo NOU-en, som det blir spennende å se sluttresultatet på. Jeg tror det er bra med det fokusest folkehøgskolen får gjennom NOU-arbeidet.

– Du sa at pedagogikken står fast. Er folkehøgskolepedagogikken en statisk størrelse?

– Nei, den er ikke statisk. Vi skal hele tida transformere den inn i den tiden vi lever i dag, men dialogperspektiv på pedagogikken vår er helt grunnleggende. Vi snakker mye om folkeopplysning, men jeg liker begrepet livsopplysning, og syns det er viktig å stille spørsmålet om hva er det vi ønsker å opplyse ungdommen om i dag? Dagens ungdommer kan jo masse, og det er en veldig kunnskapsrik gruppe ungdommer som kommer til oss nå. Det er veldig ofte vellykket ungdom, men jeg ser at hos oss kan de komme og leve langsommere.

Ta ting saktere

– Det er et poeng i seg selv at vi kan ta ting litt langsommere, at vi kan gi oss mer tid til å lytte til hverandre. Og i det møtet med eleven er det viktig at vi sier at det er noe vi ønsker å opplyse om. Da tenker jeg på livsmestring. Vi har jo sagt at livsmestring er det å leve som et menneske i vår tid. Når elevene er ferdig på folkehøgskole, skal de ha en høyere bevissthet om å engasjere seg i samfunnet det går

«Dagens ungdommer kan jo masse, og det er en veldig kunnskapsrik gruppe ungdommer som kommer til oss nå. Det er veldig ofte vellykket ungdom, men jeg ser at hos oss kan de komme og leve langsommere.»

«Når elevene er ferdig på folkehøgskole, skal de ha en høyere bevissthet om å engasjere seg i samfunnet det går ut i.»

Her er NKF sitt nye styre med nyvalgt leder, Helge Kjøl jr. Fra venstre: Hilde-Karin Mauky, Kjetil Rydland, Tor Inge Askeland, Helge Kjøl jr., Janne Margrethe Severinsen og Geir Ertzgaard.

ut i. Det tror jeg er superviktig, ikke minst nå når demokratiet er litt på tilbakemars i verden og i Europa.

– Det er noen som vil hevde at når vi sier at vi vil opplyse, så er det et oppdragende utsagn, og at folkehøgskolepedagogikken ikke skal være oppdragende. Hva tenker du om det?

– Det er en kritikk vi må lytte til og holde oss til på en konstruktiv måte. Vi må ikke tro at vi sitter med fasiten, men vi må ikke skjule i dialogen at vi er verdibaserte skoler.

– I løpet av et år greier vi å få til noen gode refleksjoner rundt viktige verdispørsmål der vi med frimodighet kan si hvor vi står, men samtidig har en ydmyk tilnærming til at eleven

må finne sitt eget ståsted og sine verdier. Tiden er forbi der vi skal – hvis det har skjedd da – at du skal presse på elevene ferdige svar. **– Fins det en kristen folkehøgskolepedagogikk?**

– Når vi jobber pedagogisk, har vi en plattform der hvert enkelt menneske er uendelig verdifull og hvor vi skal ha respekt for mennesker vi møter. Vi skal møte mennesker med den aller største ydmykhet. Jeg tror du kan utøve den samme pedagogikken om du er kristen eller ikke-kristen, men vårt møte med eleven vil bære preg av vårt verdigrunnlag.

– Har du noen pedagogiske inspirasjonskilder?

– Grundtvig er en pedagogisk inspirasjonskilde for meg. Og så har du Martin Buber der møtet «jeg» og «du» har veldig mye å gi i forhold til det å drive drive folkehøgskole.

– I det siste har danske Rasmus Kolby og *Stedets pedagogikk* om høgskolens oppgave og praksis, som får formidlet veldig mye genuin folkehøgskolepedagogikk da så og og.

– Søren Kierkegaard var vel kanskje ikke først og fremst pedagog, men mer filosof og forfatter, men mye av hans tenking passer inn i vår kontekst av, selv om Kierkegaard og Grundtvig var litt Knoll og Tott. Grundtvig hadde fokus på fellesskapet og Kierkegaard et sterkere fokus på individet og dets eksistensreise.

– Men du utvider jo hverandre da. Jeg synes jo de utfyller hverandre.

– Ja, jeg tenker utfyller hverandre? Kierkegaard snakker om at den enkelte (eleven) skal være seg selv. Prøver vi å bli en annen, eller vil vi bli oss selv? Alle mennesker kan bli seg selv, men det er en prosess som foregår hele livet. Men hvis en skal bli seg selv, tror jeg det å være i folkehøgskolen er en veldig bra kontekst nettopp fordi vi der kan leve litt saktere. Og der kan vi utfordre eleven litt mer i å møte seg selv, og å møte seg selv med alle sine følelser og all sin sårbarhet. Og i møte med andre da mer finne ut hvem vi er og.

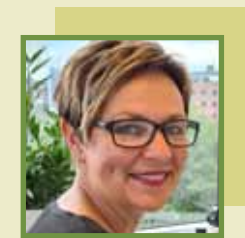
– Det er kjempeviktig med ting som Kierkegaard opptatt av på individnivået. Men så skaper vi et fellesskap, og i det fellesskapet kan du finne ut av og møte deg selv og oppdage ut hvem du er sammen med andre. Det er noe dynamisk der som er veldig spennende å ta med seg i tiden vi lever i nå.

– I vår folkehøgskoles pedagogiske kontekst er det naturlig å trekke fram Jan Spurkland og hans tanker om relasjonskompetanse. For meg er det basalt at vi bygger relasjoner inn mot eleven inn i klassen, og at vi kan bruke veldig god tid på det. Sitter relasjonen så skjer det veldig mye i forhold til hva eleven våger å vise, og du skaper tryggheten eleven trenger.

– Har du det rommet de trenger for å få å være deg selv da?

– Ja, det er superviktig at vi har det. Danske Christen Kold sier om skolen: «trå varsomt, for her blir mennesker til». Elevene er enkeltindivider som er veldig verdifulle mennesker med enorme ressurser. Vi vet ikke hvilken historie de har når vi møter de, men det er viktig å kunne vite at jeg har tid til å bli kjent med mennesker i løpet av året, og at vi har veldig høy bevissthet rundt måten vi møter hver enkelt på. Det tror jeg er noe av det aller viktigste vi gjør. •

Folkehøgskole for å redusere det store frafallet i høyere utdanning

Av Anne Tingelstad Wøien, daglig leder i Folkehøgskolerådet

hadde vært mer lønnsomt om elevene brukte et år på å bli mer bevisste på hva de ønsker å gjøre i framtida? De fleste skal ikke gå et prestisjestudium, men finne sin plass i arbeidslivet for å løse mengden av behov samfunnet har.

I dag gis det tilleggs poeng for gjennomført førstegangstjeneste og for et fullført folkehøgskoleår. Poengene gis fordi ungdommene bruker et år av livet sitt til modning og refleksjon og til å lære å ta ansvar for seg selv og fellesskapet. Å utvikle evne til å se seg selv og kjenne seg selv og være bevisst sine styrker og svakheter bidrar til å forme personlighet, oppførsel og moral. Folkelig dannelse er en prosess som fokuserer på individets evne og plikt til å bli oppmerksom på seg selv, på andre mennesker og den verden vi lever i. Folkehøgskolene har ikke eksamen og gir ikke karakterer, men skolene bidrar til å gi elevene karakter og bli sikrere på sine valg. Skolene gir elevene handlings-, lærings- og livskompetanse.

En undersøkelse fra Danmark viser at de som har gått på folkehøgskole, har høyere studiegjennomføring enn andre. Dette gjelder også elever som kommer fra familier med lavere sosiokulturell bakgrunn. Et folkehøgskoleår er altså lønnsomt både for eleven, for universitetene og høgskolene, for staten og for framtidige arbeidsgivere.

Vi mener derfor vi må være mer opptatt av hvordan vi sikrer at studentene velger riktig studium, at de er motiverte og studieforberedte når de begynner å studere, slik at vi i framtida reduserer det høye antallet studenter som faller fra høyere utdanning. •

Del 2 i en serie om grupper og gruppedynamikk:

Å skape et trygt tilbakemeldingsklima

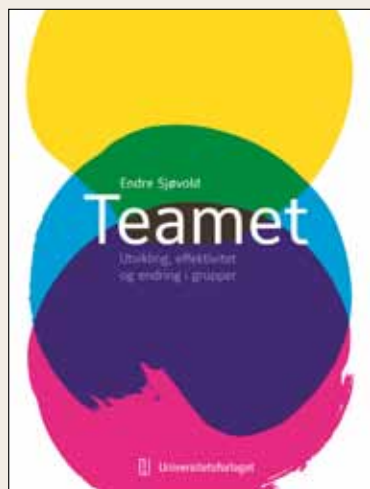
Av Tom Arne Møllerbråten

«Gjør direkte og utilsørt tilbakemelding til en vane så tidlig som mulig i prosessen! Et trygt klima for tilbakemelding opparbeides kun gjennom å gjøre det. Troen på at forsiktighet og ivaretagelse bygger noe som helst, er feil! Forsiktig, snill og tilsørt tilbakemelding gir kun misforståelser og usikkerhet. Tydelighet, grensesetting og direkte gir forutsigbarhet og trygghet.»

Sitatet er hentet fra boken *Teamet. Utvikling, effektivitet og endring i grupper* av Endre Sjøvold. Dette er andre artikkel i en liten serie der vi setter fokus på viktige temaer fra denne boken. Den første stod i 2 - 22.

Teamet – Utvikling, effektivitet og endring i grupper

2. utgave
Endre Sjøvold
Universitetsforlaget, 2022

Psykologisk trygghet. Slik sitatet nå står, kan det høres ut som at direkte og utilsøte tilbakemeldinger funker, nesten uansett. Men det er ikke det som menes. Nøkkelen og målet her er *tillit, gjensidig tillit* eller det vi kaller *psykologisk trygghet* i gruppa. Sjøvold definerer psykologisk trygghet som «evnen til å kunne utforske og forstå intensjonen bak andres væremåte». For å skape denne tryggheten «må vi være bevisst virkningen av andres og egen atferd». Psykologisk trygghet er oppfatningen av at det er ok å si ifra, skriver Sjøvold.

Et typisk tegn på at psykologisk trygghet mangler i en gruppe, er når medlemmene ikke tør å fremme sine meninger. De kan være usikre på om de andre i gruppa liker det de kommer med, om de tåler det de kommer med, eller de kan oppfatte gruppas kultur som at «det viktigste her er at vi beholder den gode stemningen, at vi koser oss, eller har det

Endre Sjøvold

Professor ved Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse, NTNU
Studerer teknologidrevet endring og teaminteraksjon

gøy», og da er det ikke rom for det som bryter med dette.

Best resultat. Nå skal jo ikke alle grupper på våre skoler jobbe med svært kompliserte oppgaver på høyt nivå. Noen grupper jobber med ganske enkle oppgaver. Da er ikke høy grad av psykologisk trygghet så viktig. Men dette er likevel interessant: Forskning viser at de beste gruppene til å prestere på høyt nivå ikke er de som er toppet med folk med de beste kvalifikasjonene. De gruppene som har høy grad av gjensidig tillit til hverandre og som er gode til å lese hverandre, oppnår best resultater selv om gruppemedlemmene ikke er enere på sine felt.

Tillitsperson. «Tillit er å vise sårbarhet gjennom forventninger om at andre vil deg vel. Om vi skal beskrive en person vi har stor tillit til, vil det være et menneske som både gir oss en følelse av å bli verdsatt, og som utfordrer oss, som er tydelig i sine krav til oss, men heller ikke nøler med å ta sin del av ansvaret.» Disse fire funksjonene kalles på fagspråket: *omsorg, opposisjon, kontroll og avhengighet*.

K2. Hvordan oppnår vi tillit i en gruppe? Psykologisk trygghet bygges gjennom *konstruktiv konfrontasjon*, eller K2. «Konstruktiv» innebærer å gjøre dette på en måte som oppleves som respektfull. Det å vise interesse for en annens synspunkter, meninger og kunnskap er å

vise respekt. «Jeg forstår ikke ..., kan du forklare meg ...» er opposisjon: *stopp!*» Vi må strekke oss for å forstå den andre, ikke gi oss før vi forstår. Dette kaller altså Sjøvold «å vise respekt».

Start tidlig. Dess tidligere vi starter med K2 i en gruppe, dess tidligere vil vi oppnå tillit. Sjøvold går i rette med tanken om at vi lærer hverandre bedre å kjenne hvis vi starter med «team-building», at bare vi lærer hverandre å kjenne først, kommer vi til å begynne å si ifra etter hvert. «Dessverre viser erfaring at det er tvert om.» Begynn med K2. «Tillit fordrer forutsigbarhet, og forutsigbarhet fordrer at «jeg vet hvor jeg har deg». Har vi tillit til hverandre, vil vi også få det trivelig sammen. Pakkes ting inn i harmoniens kappe, kan det hende at vi aldri oppnår reell åpenhet og tillit i gruppen.»

Usikkerhet. Tilbake til viktigheten av de fire funksjonene omsorg, opposisjon, kontroll og avhengighet i en gruppe. Personer som bare viser et begrenset spekter, møter vi ofte med skepsis. «De kan for eksempel både være hyggelige (*omsorg*) og pliktoppfyllende (*avhengighet*), men dersom de aldri stiller krav til oss (kontroll) eller aldri gir uttrykk for egne behov (opposisjon), vil vi oppfatte dem som utydelige, bli usikre og følgelig ikke stole på dem.» Med andre ord, verdens snilleste mennesker kan skape utrygghet i en gruppe hvis vi ikke vet hvor vi har dem, hva de mener og hva de forventer av oss andre i gruppa.

Her er det mye å reflektere over. •

«Tillit fordrer forutsigbarhet, og forutsigbarhet fordrer at jeg vet hvor jeg har deg. [...] Pakkes ting inn i harmoniens kappe, kan det hende at vi aldri oppnår reell åpenhet og tillit i gruppen.»

Masteroppgave om psykisk helse i folkehøgskolen

De siste fem årene har jeg studert ved MF vitenskapelige høyskole for å bli lektor i religion og samfunnsfag. Våren 2022 leverte jeg min masteroppgave, som tok for seg psykisk helse i den kristne folkehøgskolen. Jeg ville se om folkehøgskolens religiøse aspekt kunne ha betydning for arbeidet med psykisk helse. Dette var til da et tema det ikke var forsket på, noe som vekket min interesse.

Bakgrunnen for valg av tema skyldes min interesse for folkehøgskolen og den stadige økningen i antall unge som sliter med stress og press, noe som påvirker deres psykiske helse negativt. Spesielt etter to år med pandemi er det en klar økning i antall unge med psykiske vansker.

Før oppgaveskrivingen startet, visste jeg at den kristne folkehøgskolen har hatt søkelys på psykisk helse de senere år. Jeg ville derfor undersøke om folkehøgskolens religiøse aspekt kunne ha betydning for arbeid med psykisk helse. Det var også interessant å finne ut om folkehøgskolens religiøse aspekt kunne ha betydning for arbeid med psykisk helse uavhengig av elevenes tro.

Problemstillingen. Problemstillingen for oppgaven var som følger: Kan religiøse aspekter ved Folkehøgskolen bidra i arbeidet med å bedre psykisk helse?

Kvalitative intervju. Problemstillingen ble belyst ved kvalitative intervju med ansatte i den kristne folkehøgskolen, hvor alle de ansatte hadde elevkontakt. Den ble belyst slik at den skulle gi innsikt i enkeltfortellinger, samtidig som informantene hadde

Av Andreas Holøs

mulighet til å se temaet i et større perspektiv, ettersom de ansatte hadde mange års erfaring. For å besvare problemstillingen ble tre forskningsspørsmål utarbeidet.

1. Hvilke forutsetninger bør ligge til rette for å få til samtaler hvor unge åpner seg om personlige utfordringer?

2. Brukes det religiøse aspektet ved folkehøgskolen i arbeidet med psykisk helse blant unge?

3. Har folkehøgskolens religiøse aspekt også betydning for ikke-religiøse elever?

Nærhetsetikk. Funn fra undersøkelsen ble i masteroppgaven belyst, men også drøftet opp imot nærhetsetikken ved Knut Ejler Løgstrup og Emmanuel Lévinas. Denne er spesielt opptatt av forholdet mellom «jeg» og «du», og møtet som skapes. Nærhets-

>>

«Det kommer også frem at ikke-troende oppsøker praksiser som møter, forbønn og bibelgrupper, fordi dette oppleves som godt.»

<< etikken teoretikere hevder det dannes noe spesielt i menneskemøter. Gjennom oppgaven kom det frem at nærhetsetikkens syn på menneskemøtet ser ut til å stemme godt overens med menneskemøtene som foregår på kristne folkehøgskoler.

Psykisk helse. Psykisk helse kan være så mangt, men oppgaven tok utgangspunkt i definisjonen som både departementene i Norge og Verdens helseorganisasjon (WHO) bruker. Psykisk helse ble derfor definert som; «A state of well-being in which an individual realizes his or her own abilities, can cope with the normal stresses of life, can work productively and is able to make a contribution to his or her community» (WorldHealth Organization, 2018).

18-24 år. Ettersom psykisk helse var hovedtemaet for oppgaven, var det interessant å se hvordan det stod til med folkehøgskoleelevenes aldersgruppe. Ser man til livskvalitetsundersøkelsen for 2021, kom det frem at personer i alderen 18-24 år er minst fornøyd med sin psykiske helse. Så mye som hver tredje person oppgir at deres psykiske helse ikke er på et tilfredsstillende nivå. Dette er betydelig høyere enn i andre aldersgrupper. Ettersom folkehøgskoleelever tilsvarer cirka 12 prosent av elevkullene og kommer fra hele Norge, representerer sannsynligvis forskningen også folkehøgskoleelevene.

Dårligere. Hvis man skal oppsummere livskvalitetsrapporten for aldersgruppen 18-24 år, er det flere punkt hvor aldersgruppen skiller seg signifikant dårligere ut. Dette gjelder både livets tilfredshet, psykisk helse, opplevd mening, engasjement, mestring og overvekt av positive/negative følelser. På alle disse faktorene skiller aldersgruppen seg signifikant dårligere ut enn resterende grupper. Det kom også frem at angst og depresjon er

de vanligste psykiske plagene og lidelsene.

Forskningen resulterte i flere funn.

For det første kom det tydelig frem at den kristne folkehøgskolens religiøse aspekt har betydning for arbeid med psykisk helse, blant annet ved den gode samtalen. Både departementene og informantene ser på den gode samtalen som sentralt for arbeidet med psykisk helse, hvor unge deler om sitt eget liv.

Gode samtaler. Kjennetegn ved den gode samtalen hvor unge åpner seg, er at det skapes rom hvor man er trygg på at personen man møter vil det beste for deg. Andre faktorer som respekt og medmenneskelighet blir også trukket frem. Det viste seg at folkehøgskolens religiøse samlinger i stor grad skaper dette. Gode samtalerom hvor det er lov til å være seg selv. Folkehøgskolens religiøse samlinger oppleves som trygge, omsorgsfulle og preget av tillit. Elevene opplever også å bli møtt med godhet og omsorg fra de ansatte. Relasjonene og samtalene som oppstår på de religiøse samlingene, er derfor viktig for arbeidet med psykisk helse.

Tillit. For det andre viste det seg at folkehøgskolenes religiøse aspekt bidrar til å skape en spesiell tillit og relasjon mellom ansatte og elever. Det skapes en nærhet mellom ansatte og elev, hvor elevene er trygge på at de ansatte vil det beste for dem. Dette skapes blant annet ved morgensamlinger og møtepunkt hvor ansatte forteller åpent om sine liv, og ufarliggjør det å ha utfordringer i livet. Folkehøgskolens religiøse aspekt bidrar til å gjøre det naturlig å snakke sant om livet.

På religiøse samlinger får elever oppleve at andre deler om vanskeligheter i livet, noe som er med på å ufarliggjøre det å ha utfordringer. Den gode samtalen som er viktig for arbeidet med psykisk helse, ser også ut til å finne sted på religiøse samlinger. Dette kom-

mer blant annet til uttrykk ved møter og forbønn. Disse samlingene både ufarliggjør og gjør det naturlig å ha utfordringer i eget liv, noe som bidrar til at elevene tør å dele om personlige utfordringer. Dette har videre betydning for arbeidet med psykisk helse.

En Gud som elsker. Folkehøgskolens religiøse aspekt brukes også inn i arbeidet med psykisk helse ved formidlingen av en Gud som elsker deg. Tror man dette, har det ifølge både teorien og analysen en positiv psykologisk effekt. Det er imidlertid et mindretall av elevene på kristne folkehøgskoler som selv er troende. Det var derfor interessant å se om folkehøgskolens religiøse aspekt også hadde betydning for ikke-troende elever?

Av undersøkelsene som ble gjort var det interessant å se at det ikke bare er kristne elever som får utbytte av folkehøgskolens religiøse aspekt. Aspektene ser ut til å være betydningsfullt for arbeid med psykisk helse uavhengig av elevenes tro. Dette skyldes blant annet tilliten som skapes til ansatte, og de trygge rommene som skapes ved religiøse samlinger. Det kommer også frem at ikke-troende oppsøker praksiser som møter, forbønn og bibelgrupper, fordi dette oppleves som godt. De opplever der trygge omsorgsfulle møter preget av tillit, hvor elevene kan

Masteroppgave ved MF Vitenskapelig Høyskole 2022:

Psykisk helse i folkehøyskolen

Kan religiøse aspekter ved folkehøyskolen bidra i arbeidet med å bedre psykisk helse?

Andreas Holøs

Foto: Shutterstock

«Folkehøgskolens religiøse praksiser skaper gode relasjoner og trygge samtalerom, hvor elevene åpner seg om personlige utfordringer og snakker ærlig om eget liv.»

åpne seg om personlige utfordringer. Religion er ikke det sentrale for ikke-troende, men møteplassene og samtalemulighetene de religiøse aspektene skaper.

Bedre psykisk helse. Oppsummert kan det sies at folkehøgskolens religiøse aspekt kan bidra i arbeidet med å bedre psykisk

helse. Folkehøgskolenes miljø satt i sammenheng med at ansatte ser elevene og bryr seg om de til alle døgnetts tider, skaper unike muligheter for godt arbeid med psykisk helse. Folkehøgskolens religiøse praksiser skaper gode relasjoner og trygge samtalerom, hvor elevene åpner seg om personlige utfordringer og snakker ærlig om eget liv. Den gode sam-

talen står sentralt og skapes ofte under religiøse samlinger. Folkehøgskolens religiøse aspekt ser også ut til å ha betydning for arbeidet med psykisk helse uavhengig av elevenes personlig tro. Det er liten tvil om at den kristne folkehøgskolen gjør et viktig arbeid i forbindelse med psykisk helse, og at dens religiøse praksiser er sentralt i arbeidet. •

Historien om Norges viktigste bok. Katekismen

Jon Haarberg
Universitetsforlaget, 2022

Opplysende om boken
alle kunne utenat

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Hvis noen spør meg om hvilken bok som aller mest har formet Norge, vil jeg nok svare Bibelen. Etter å ha lest Jon Haarberg sin nye bok, er jeg litt mer i tvil. Men jeg holder fortsatt på Bibelen, selv om det viser seg at katekismen, altså *Luthers lille katekisme*, nok var den boken alle kunne utenat. Men hva er egentlig katekismen om ikke selve essensen i Bibelen og kristen tro?

«Ordet *katekisme* betyr undervisning av småbarn, fra verbet *caticheo*, som betyr ‘jeg underviser’, ‘lærer opp’, ‘formaner’, ‘utspør’ og ‘ber om å få det foreleste gjentatt’, derav *kateket*, den som utspør, og *katekumen*, den som blir utspurt.» Dette skriver biskop Peder Palladius til norske sogneprester i 1541. Meningen var at presten skulle lese høyt først, så skulle teksten memoreres, og gjengis ordrett. Slik mente Luther kristen opplæring skulle gjøres, folket måtte læres opp. For særlig i bygdene stod det dårlig til med kunnskapen. «Likevel vil alle kalles kristne, regnes som døpte og ta del i de hellige sakramentene, enda de verken kan Fader vår, trosbekjennelsen eller de ti bud, men lever sitt liv som krøtter på båsen eller som griser uten vett.» Luther var ikke nådig.

De færreste i dag har noe som helst forhold til katekismen, så hvor viktig kan den egentlig da være? Haarberg viser hvordan katekismen har stått i sentrum for skoleringsprogrammet i Norge i 400 år, helt fram til 1960-tallet. «Skolegang for allmuens barn ble ett merkbart resultat. Med på lasset fulgte dessuten sekulære nyvinninger som leseferdighet og trykkekultur.»

Vi startet på skole og lærte å lese, fikk konfirmasjonsundervisning og tok eksamen, konfirmasjonen, i Norge for å kunne tilegne oss katekismen. Det er helt klart at dette har hatt enorm betydning for formingen og dan-

nelsen av det norske folk. Samtidig er jo dette den type puggeskole folkehøgskolene med rette har kritisert og vært en motreaksjon på. For hvor dannet blir man egentlig av å gjengi ordrett det som står i en bok?

«Katekismen ga oss skolen. Men den bidro også til å bygge fellesskap og skapte tilhørighet uavhengig av det dogmatiske innholdet. Følelsen av å høre sammen kom som en umiddelbar konsekvens av opplæringen», summerer Haarberg opp.

Da jeg ble konfirmert på tidlig 80-tallet, var det ikke pugging som stod i fokus. Vi pugget ingenting. Men jeg har et sterkt minne av at jeg kjedet meg i konfirmasjonsundervisningen likevel. Det var likevel helt umulig å stryke på konfirmasjonen, i motsetning til tidligere. Og den som ikke bestod konfirmasjonen da, fikk lukket en del sentrale dører foran seg. For ikke å snakke om skammen det medførte. Skapte det en større avstand til Gud og evangeliet enn det gjorde godt, blir jeg sittende å grunne på.

Når jeg leser Jon Haarbergs bok *Norges viktigste bok. Katekismen*, blir jeg imponert over all den kunnskap den inneholder. Vi får følge katekismens vekst og fall gjennom 400 år. Skal vi forstå Norges historie og det samfunnet folkehøgskolene ble til i, er *Historien om Norges viktigste bok. Katekismen* en meget god nøkkel. Her var det rett og slett mye jeg ikke visste. Det er vel i grunnen derfor jeg leser bøker, for å lære, og det gjør jeg absolutt her. Det er nok mulig boken blir litt for detaljrik til tider, men den fungerer. Haarberg har skrevet en viktig bok. •

Alltid klar til forsvar

William Lane Craig
Veritas forlag, 2022

Trosstyrkende bok
om apologetikk, men ...

Anmeldt av Steinar Dale Wessman,

lærer, Nordhordland Folkehøgskole

sommer kom boka *Alltid klar til forsvar*, med undertittelen *En tenkers guide til kristen tro*, på norsk. Forfatteren er William Lane Craig, som er en av vår tids fremste talsmenn for kristen tro. Boken ble først utgitt i 2015.

Boken er et oppslagsverk i krevende spørsmål som ofte blir stilt mot Gud og mot kristen tro. Den er en del av disiplinen apologetikk, eller trosforsvar som det heter på norsk.

Starten av boka er viet de store, mer generelle spørsmålene som «Hvorfor bry seg?», «Hvorfor finnes egentlig noe som helst?», «Hvorfor ble universet til?», «Hvorfor er universet fininnstilt for liv?», «Kan vi være gode uten Gud?» og «Hva med all lidelsen?».

Denne delen av boken er bygget opp med juridiske hjelpemidler hvor man har argumenter og motargumenter og jobber seg frem og tilbake i flytskjema for å kunne konkludere med at Gud som svar på de store spørsmålene ikke bare gir mening, men gir den beste meningen.

Mot slutten av boka tar han tak i spørsmålene «Hvem var Jesus?», «Sto Jesus opp fra de døde?» og «Er Jesus den eneste veien til Gud?».

Boken har et etterord som beskriver hvordan man går frem hvis alle argumentene som har blitt presentert i bokens ni kapitler har ført til en overbevisning, en tro; å få en personlig relasjon til Jesus.

William Lane Craig skriver pedagogisk, med mange eksempler som er lett å relatere seg til. Han bruker mange ulike kristne og ikke-troende teologer, filosofer, historikere og naturvitere som kilder til sine begrunnelser. Boken er særdeles innholdsmettet, men han mestrer å få plass til de store spørsmålene, innsigelsene mot kristen tro i en relativt liten bok.

Forfatteren er forfriskende selvsikker, men ved enkelte anledninger opplever jeg at det fungerer mer provoserende når han, slik jeg leser det, latterliggjør ateistenes argumenter med formuleringer som fordummer andres synspunkt.

Jeg har helt klart opplevd boken som trosstyrkende, men om det er et godt verktøy i møte med ikke-troende elever, er jeg mer usikker på. Som inspirasjon for ansattes arbeid i det kristne arbeidet på skolen, har jeg for øvrig stor tro på at boken kan bidra til.

Dette er en tenkers guide til kristen tro. Jeg tror jeg ville lagt ned sverdet (en gjennomgående illustrasjon i boka) og forsøkt meg på kjærlighet i møte med de som ikke tror, eller ikke har blitt overbevist. Der er vi mennesker ulike. For de som finner troen gjennom intellektet, er denne boka et godt utgangspunkt.

Boken har også en henvisning til siden snakkomtro.com, som har videoer, samtaleopplegg og andre ressurser tilgjengelig basert på denne boka. For de som er spesielt interessert i å jobbe videre med trosforsvar, vil jeg nevne facebook-gruppen «Apologetikk Norge - Et nettverk». Her er det jevnt over interessante samtaler om utfordringer knyttet til temaene rundt kristen tro. Her er det også mulig å stille krevende spørsmål som kommer fra elever. •

Manus til morgensamling

Vi heier på deg

I hvert nummer av *steg* vil en skole presentere en morgensamling. I dette nummer er det Alta folkehøgskole og lærer **Arne Netland** som har gitt oss sitt manus.

Vil dei andre like meg? Vil eg få til aktivitetane og oppgåvene? Vil eg klare dette folkehøgskuleåret?

Vi har gjennomført dei første vekene av eit heilt nytt folkehøgskuleår. Du har sannsynlegvis vore spent, full av ulike forventningar. Forhåpentlegvis opplever du skulemiljøet som inkluderande og trygt. Eit miljø kor føresetnadane for personleg og fagleg utvikling, ligg godt til rette. Likevel kan det vere noko som hindrar deg i å utfordre deg sjølv, utvikle sosiale relasjonar, og ta del i ulike aktivitetar fullt og heilt.

Vi har alle ulike erfaringar knytta til tidlegare skulegang, ulike sosiale settingar og relasjonar. Uheldige opplevingar frå tidlegare, kan ha ført til at ein er sjølvkritisk til eigne ferdigheiter og utviklingspotensiale på enkelte område.

Vår indre kritiskar kan hindre oss i å forsøke, i frykt for å gjere feil. Kanskje er du misfornøgd med noko ved din eigen utsjånad? Kanskje er du redd dei tunge tankane skal ta overhand igjen? Er du redd den, til no, skjulte sjukdomen eller skaden, skal hindre deg i å klare dette folkehøgskuleåret?

Veka har kanskje gått heilt fint, sett vekk frå éin ting du gjorde eller sa, som du har angra bittært på sidan. Eller kanskje var det nokon andre som sa noko ufint til deg, som har ført til at du ikkje har snakka meir med den personen. Din indre kritiskar minner deg på tabben du gjorde, og det du ser på som manglar. Har du gløymt alle dei fine tinga du gjorde mot andre, alle oppgåvene du løyste perfekt, og den gode personlegdomen du har?

«Den av dykk som er utan synd, kan kasta den første steine på henne.» (Joh 8,7) Dette sa Jesus til dei skriftlærde og farisearane, då dei ville steine ei kvinne for ekteskapsbrot. Den eine etter den andre gjekk bort.

Hugs at du ikkje er åleine om å ha noko du kritiserer deg sjølv for til ulike tider. Det kan også vere lett for oss menneske å kritisere andre, og å gløyme at vi alle gjer feil til ulike tider. Jesus veit kva vi har gjort, men står klar med opne armar for å tilgje oss likevel. Han ynskjer å gje deg og meg ein ny start.

Folkehøgskulen ynskjer også å vere ein trygg arena for å kunne starte på nytt. Vi ynskjer at det skal vere ein stad kor du får oppleve

at medeleven, læraren og andre tilsette, heiar på deg. Og som strekk ut ei hand til deg når du har trødd feil og sit fast i myra. Fordi du prøver. Fordi det er menneskeleg å feile. Fordi du er god nok som du er.

Gje deg sjølv og andre eit ekstra kompliment i dag, i staden for ein ekstra kommentar. Legg frå deg den tunge steinen du ber på, og stå opp mot din indre kritiskar. •

«Vi ynskjer at det skal vere ein stad kor du får oppleve at medeleven, læraren og andre tilsette, heiar på deg – og som strekk ut ei hand til deg.»

Foto: Shutterstock

Å be sammen med andre

Verden rundt

Av Victoria Bø,
forfatter, kommunikasjons-
og markedsleder, Normisjon.

Jeg sitter på en alminnelig stol og skriver dette. Det er ikke noen fancy kontorstol, det er en pinnestol som er trukket om to ganger og malt om minst én gang. Jeg hører stemmer utenfra. Jeg sitter alene, men har vært innom sosiale medier mange ganger i dag. Det får meg ikke til å føle meg som en del av noe fellesskap. Bilder strømmer forbi meg. Jeg venter på likes. Jeg trykker på likes.

Bøkene på pulten min, derimot, er stemmer som snakker inn i stillheten min.

Jeg er alene i dag. Men jeg er ikke ensom. Jeg har bordet fullt av bøker, jeg har hodet fylt med tanker, jeg har en trang til å skrive, til å si noe, til å få formulert det jeg vil. Jeg liker å sitte for meg selv.

Slik er det fint å ha det én dag. Eller to. Eller tre.

Sånn er det med bønn også. Det er fint å be alene én gang om dagen. Kanskje to ganger. Eller tre. Men når dagene blir til uker og vi fortsatt ber alene, så vil jeg foreslå å logge seg på et fellesskap. Det å be tidebønner er å gå inn i en strøm av bønner som bes hele året, flere ganger om dagen, over hele verden. Folk ber i Singapore, i Kvinesdal, i Nuuk, i Elfenbenskysten, i New Zealand. Det bes over hele verden.

Det er godt å be alene. Det er godt å be sammen med noen.

Eugene Peterson ønsket å invitere flere inn i Bibelens rom. Han innså at språket kan være en grind som stenger ute og tok konsekvensen av det som teolog og språkforsker, og gjorde Bibelen tilgjengelig for et større fel-

lesskap. Og nettopp fellesskap er et sentralt tema i boken *Lang lydighet*, forløperen til bibeloversettelsen *The Message*. I 1982 utgav han denne boken om disippelliv basert på å be gjennom salmetekster, og dette satte ham på sporet av å skulle gjøre hele Bibelen tilgjengelig i ny amerikansk språkdrakt.

Peterson skriver:

Medlemskap i Guds menighet på jord er et grunnleggende åndelig faktum for den som bekjenner Kristus som Herre. Dette er ikke en valgmulighet for de mest sosiale. Det er en naturlig del av frelsen. ... Fellesskap er avgjørende. Det finnes ingen solokristne i Bibelen. Den troende er en del av et trosfellesskap.

Jesus viste i praksis at fellesskap er viktig. Han valgte tolv disipler og levde og arbeidet sammen med dem. I Lukas 10 står det at Jesus også håndplukket andre arbeidere:

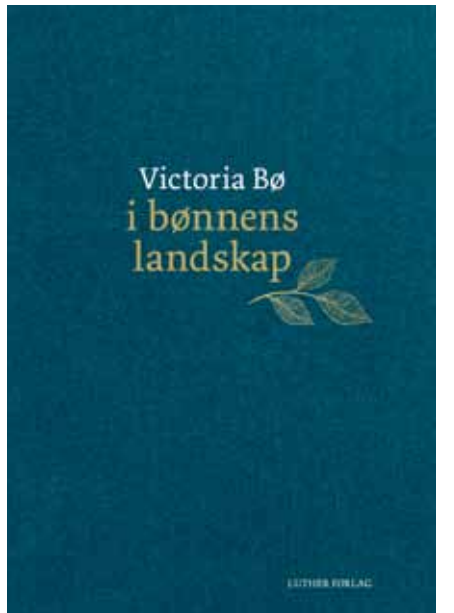
Siden utpekte Herren syttito andre og sendte dem ut

foran seg, to og to, til hver by og hvert sted han selv skulle besøke (Luk 10,1).

Jesus sender ut mennesker to og to. Fellesskap med andre kristne er grunnleggende. Relasjon og fellesskap er en del av Guds natur.

Hva prøver jeg å si? Vi kan like eller ikke like ulike menigheter og kristne fellesskap. Men det å be sammen med andre gir stemmen styrke og nytt mot.

Dessuten følger det et konkret løfte fra Jesus med å be i fellesskap: For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem (Matt 18,20). •

Bok

Teksten er hentet fra Victoria Bøs nye bok *I bønnens landskap* som kom ut nå i vår. Utgitt av Luther forlag. Omslag: Ole-Jacob Ebbesen.

Krafttak for sang i kristen folkehøgskole

Sangprosjektet vi har gående i kristen folkehøgskole har som mål å styrke og fremme fellessang. I prosjektet besøker vi skoler med sangseminar eller sangøkter, og opplegget tilpasses hver enkelt skole. Nå har Pål Rake og jeg også spilt inn åtte allsanger og laget en ressurside vi håper vil bli brukt rundt på skolene.

Av Janne Margrethe Severinsen, musikk lærer på Sagavoll og prosjektleder i NKF/IKF for å fremme Sang i folkehøgskolen.

Det har vært veldig fint å besøke skolene. På Svalbard folkehøgskole husker jeg for eksempel en guttegjeng i trappa der som begynte å danse, og på Fredly folkehøgskole reiste en hel gjeng seg opp på stolene for å synge. Tror rektoren ble litt overraska der! Sunnmøre folkehøgskole fikk en egen kullsang, det samme gjorde Bakketun. Personalet på Rødde fikk prøvd seg på en klappelek, og på Grenland satt jeg lenge sammen med en gira sanggjeng i personalet som fortalte om sanghalvtimer med tema og engasjerte stipendiater som stadig var kreative med kostymer og det hele under sangøkten. Det har virkelig vært en fest og glede å synge sammen med elever og personale – og jeg gleder meg til å besøke mange flere skoler denne høsten!

Ressursside. Jeg håper vi har bidratt til at sang noen steder er satt enda litt mer på agendaen, og at skolene fortsetter å synge mye.

Fellessang er et fantastisk verktøy i å skape fellesskap. Besøkene på skolene blir ofte en hapening der og da, og elevene som fikk sangseminar i fjor, er jo ikke der i år. Og vi kommer heller ikke tilbake år etter år (selv om jeg gjerne kunne jobbet med dette på heltid ...).

Derfor har vi nå laget en ressurside på NKF sine nettsider hvor skolene kan finne forslag til sangøkter, oppvarmingsøvelser og forslag til sanger å synge sammen med elevene. Dette som et lite bidra til å kunne fortsette å styrke og fremme fellessangen i skolene våre. Vi bruker i all hovedsak Syng Livet, da dette virkelig er en sangbok med stort og varierende repertoar. I tillegg har vi laget ni filmer, hvor vi har gjort opptak av åtte sanger og en kort «oppmuntring til sang i folkehøgskolen» med Pål Rake og meg.

Foto: Torstein Kiserud

Filmene legges ut fortløpende utover høsten, og blir liggende som ressurs i lang tid fremover. Vær så god!

Variasjon. Det er vanskelig å skulle velge ut åtte sanger fra Syng Livet, men vi landet til slutt. Prosjektet har en ressursgruppe som har kommet med innspill. Vi ønsket å ha varierte og lett syngbare sanger, noe Grundtvig, en julesalme og en påskesalme. Elevene våre får med seg populærmusikk, og vi heier på å synge samtidens hits. Sangene vi derimot har valgt her, er kanskje ikke de mest hippe, men vi mener de er viktige og riktige sanger i historien, og at de kan være fine for elevene å ha med seg videre i livet. Vi tenker også at sangene inneholder gode verdier. Kanskje elevene også vil møte noen av dem

Foto: Torstein Kiserud

igjen i livets ulike sammenhenger og situasjoner? Vi tror det!

Singalong. Følgende sanger er spilt inn: Blå salme, Lean on me, Kringsatt av fiender, Det kimer når til julefest, You've got a friend, Fix you, Deg være ære og Hill deg Frelser og forsoner. Alle sangene er teksten og kan enten bli vist for seg selv, på for eksempel en morgensamling, eller brukt som singalong om du mangler en akkompagnator, eller ikke er så gira på å være forsanger. Et godt forslag er også å vise en av sangfilmene, for så å synge sangen sammen etterpå. Noen av sangene vil jo være helt nye for elevene, så det kan være fint å vise en film som første gjennomføring av en sang.

Årshjul for sang. Bli med på et krafttak for sang i kristne folkehøgskoler skoleåret

2022-2023! Tenk om vi fikk alle skolene til å synge de samme sangene gjennom skoleåret? Altså; en sang for hver måned? Jeg tror det absolutt er mulig, og vil oppfordre til å bli med på dette sang-årshjulet, med sangene vi i prosjektet har valgt ut. Kopier gjerne ut og heng på kontoret, eller ta frem telefonen og knips et bilde av denne:

September:	Blå salme
<i>Syng Livet 74</i>
Oktober:	Lean on me
<i>Syng Livet 433</i>
November:	Kringsatt av fiender
<i>Syng Livet 418</i>
Desember:	Det kimer når til julefest
<i>Syng Livet 135</i>
Januar:	You've got a friend
<i>Syng Livet 758</i>

Februar:	Fix you
<i>Syng Livet 208</i>
Mars:	Deg være ære
<i>Syng Livet 110</i>
April:	Hill deg frelser og forsoner
<i>Syng Livet 295</i>

Månedens sang kan da for eksempel bli sunget hver mandags morgensamling hver uke den måneden. Gøy! Sang skaper samhold, er en aktivitet, en nøkkel inn til hjertene, ja, rett og slett en gave! Jeg håper mange nye elever får oppleve gleden av fellessang gjennom livet på folkehøgskole! Tenk hvilke fine muligheter vi har – jeg gleder meg, og sier lykke til! •

Foto: Shutterstock

«Hvis én ikke tør å si fra, kan en annen være modigere på den måten. Hun som tør, er tauet.»

Jeg reiser alene

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

For lenge siden, før jeg begynte i folkehøgskolen, jobbet jeg i et barnevernprosjekt i Oslo. Der hadde jeg blant annet ei guttegruppe, som jeg traff en gang i uka. De holdt seg alltid i gjengen sin og de turte ikke å gå ubevæpna. De stolte ikke på skolen, ikke på politiet og ikke på barnevernet.

Gutta i denne gjengen snakket ganske dårlig norsk og hadde ingen venner fra andre miljøer enn sitt eget. De havnet i all slags trøbbel. Ofte.

Jeg husker at den ene ble truet i Oslo sentrum, og SPRANG mange kilometer tilbake til drabantbyen for å hente hjelp. Kameratene tok med seg balltre og kom. Han kunne ikke snakke seg ut av det, han turte ikke å prate med en voksen eller med politiet.

Trygghet. Når vi snakker med elevene om TRYGGHET den første uka, tenker jeg på de gutta. Så redde, og med så få sosiale verktøy.

Da jeg ville snakke med guttegruppa mi om trygghet, lagde jeg et brettspill med terning og stoppunkter. Det lignet jo litt på de spillene ungdom kan spille på nett nå, men før de var oppfunnet. Spillet begynte slik: «Du skal ut på ei reise. Du vet ikke akkurat hva som kommer til å skje og hva du vil å trenge. Men du kan ta med deg akkurat hvem du vil på reisa. Hvem som helst! Du skal få velge fritt hvilket utstyr du tror du får bruk for. Sett opp ei liste med hva du har, før vi starter spillet.»

For å reise i dag, trenger vi hovedsakelig pass, mobil, kort og penger på konto, så har vi det meste gjennom apper. Men dette var før mobiltelefonen.

De fleste valgte å ikke ta med seg noen, tøffet seg og sa at de klarte seg best aleine. Noen plukket ut noen våpen, en bil eller en motorsykkel. Noen valgte å ta med seg noen av de andre gutta i gruppa (ikke meg!).

Spillet. Jeg skal ikke forklare dere hele spillet, men bare gi dere noen eksempler på hvor de fikk problemer. Når de kom fram til en utfordring, spurte jeg hvordan de ville løse det, og hvordan de ville bruke medhjelperne og utstyret sitt, før de kunne flytte videre. De skulle krysse ei stor kløft. Det var ikke så rart at de hadde glemt å ta med et langt tau, men de kunne klart det, hvis de hadde tatt med penger å kjøpe tau for. Uten tau eller penger måtte de stå over. De måtte forhandle for å komme inn i en landsby, men alle hadde glemt å ta med noen som snakket godt norsk.

Da det kom en oppgave der de måtte sende en voksen, hadde de ingen som var eldre enn dem selv. De hadde glemt å ta med noen som var flink til å lese. De hadde glemt å ta med noen som kunne lage mat. De hadde ikke kart eller noen som kunne lese kart. Og så videre. De ble veldig frustrerte, for de kom ikke videre.

Vi satte opp spillet på nytt, og de ble mer taktiske i å velge medhjelpere og utstyr.

Helt vanlig. Jeg forteller elevene mine denne historien i år, fordi gutta egentlig håndterte utrygghet på en helt vanlig måte. Det er helt vanlig å late som vi kan og tør mer enn egentlig gjør. Det er helt vanlig å se etter noen som er mest mulig lik oss sjøl. Det er helt vanlig å ikke orke å planlegge for utfordringer som vi aldri har møtt før.

Når elevene skal ut på den reisa som et folkehøgskoleår er, råder jeg dem til å tenke litt slik som jeg ville med spillet. Hvis de bare velger folk som ligner på dem selv, kan vennegjengen komme til å mangle noen viktige ressurser. Hvis de lukker seg inne og tenker at de skal klare alt aleine, kommer de ikke videre.

Å velge annerledes. Det krever mot å gå en annen veg enn den velkjente, å ikke klumpe seg sammen med de som ligner mest på én sjøl. Men det er lurt å lete etter venner med et annet kjønn. Det er lurt å lete etter noen fra et annet miljø og en annen landsdel. Det er deilig å ha en venn som ikke er konfliktsky, hvis du er det motsatte.

Hvis du er veldig ryddig, let etter en som gir mer blaffen. Hvis du er en kranglefant, let etter en som er god til å roe ned situasjonen. Hvis du er veldig seriøs, let etter noen som løser det meste med humor. Hvis du har sterkt konkurranseinstinkt, let etter noen som er med for lekens skyld.

Jeg håper at de som har ei tøff maske, finner noen å snakke med om det de er usikre på. Jeg håper at de som strever med mat og kropp ikke klumper seg sammen, men finner andre, avslappa venner med mat-

lyst og treningsglede.

Kløfta. I spillet mitt var det ei stor kløft, og det trengtes et tau. Her på skolen kan kløfta for eksempel være en person som ødelegger korridormiljøet. Hvis én ikke tør å si fra, kan en annen være modigere på den måten. Hun som tør, er tauet.

Eller kløfta kan være dårlig stemning på oppvasklaget. Den som løser alt med humor, kan være tauet.

Aleine? Det fungerer dårlig å reise aleine gjennom hele folkehøgskoleåret. Det er ikke som når barn flyr og en ansatt fra flyplassen følger dem gjennom alt. Her er det heller ikke vi ansatte som kan følge elevene gjennom alt. De kan være tryggheten for medelevene sine, og de andre kan være det tilbake.

Dugnad. Trygghet er en av kjerneverdiene våre og ett av de pedagogiske målene. Trygghet er ikke en bestilling. Det er en dugnad.

Gutta mine, som spilte et spill om trygghet på reisa en gang i tida, ville aldri kunne lage ei utstyrsliste så lang at de aldri fikk bruk for teamet sitt. Uansett hvor mange ganger de fikk begynne på nytt.

Vi kan ha det i bakhodet i møte med generasjonen som sverger til terapi, selvtukt og enesamtaler.

Drømmen om en dag å være helt uavhengig av andre, å ha et komplett positivt selvilde, alle ferdigheter og å være fri for all engstelse og sjananse, er ikke oppnåelig, selv om den dessverre er til salgs.

Enda en dugnad. Jeg håper dere er like fornøyde som meg, med å starte på enda en dugnad, enda et folkehøgskoleår, der tryggheten skal bygges enda en gang. Nå skal folka finne gjengen sin, teamet sitt, som det går an å reise trygt med, som det går an å forsere kløfter med, og som heller aldri burde reise aleine. •

Av Johan Lövgren,
førsteamanuensis ved USN

Kan menneskerettighetene beskrive folkehøgskolenes identitet?

Det var mitt første år som heltidsakademiker og jeg ønsket å bruke alle de muligheter som åpnet seg. Parallelt med å ha ansvar for studiet i folkehøgskolepedagogikk og for undervisning av grunnskolelære, startet jeg blant annet et nordisk og et globalt forskernettverk og var hovedansvarlig for en nordisk antologi. Jeg visste at nå burde jeg virkelig ikke ta på meg mer arbeid. Men en forespørsel om en artikkel fra Human Rights Education Review fikk meg til å lese forskning på utdanning og menneskerettigheter. Her var det veldig mange koblinger til folkehøgskolenes pedagogikk og praksis.

Jeg skrev skisse til en artikkel om folkehøgskolens rolle i nordisk menneskerettighetsutdanning og journalen ønsket en full artikkel. Under den ett år lange prosessen med skiving, redigering og fagfellevurdering rakk jeg å angre meg mange ganger. (Den aller siste revisjonen av teksten ble levert en mandag morgen kl 05.20). Det som gjorde prosessen meningsfull, var alt det viktige og spennende jeg fant i koblingen mellom fagfeltet menneskerettighetsutdanning og folkehøgskolen. Dette måtte vi få beskrevet! Den ferdige artikkelen heter «From nation building to global citizenship: human rights education in the Nordic folk high schools» og kan lastes ned gratis på <http://doi.org/10.7577/hrer.4470>.

Fra nasjonsbygging til globalt medborgerskap

Den ferdige artikkelen har tre hoveddeler: en innledning om den nordiske folkehøgskolen med eksempler på aktuelle globale prosjekter, en gjennomgang av forskning på folkehøgskole og HRE, og en empirisk studie

basert på tekster fra folkehøgskoleelever.

Artikkelens første del beskriver hvordan folkehøgskolene ble etablert for å styrke *folket* for aktiv deltakelse i det demokrati som vokste fram i Norden under 1800 tallet. Forskere på Nordisk folkehøgskole er relativt enige om bevegelsens rolle i utviklingen av den nordiske demokratiske modellen. Samtidig pågår det en diskusjon om hvorvidt folkehøgskolene har opprettholdt sin rolle som demokrati-forkjemper (for referanser se artikkelen). Som et innlegg i denne debatten presenterer jeg hypotesen at de moderne folkehøgskolene har re-orientert sin undervisning fra oppbygging av det nasjonale demokratiet til å fokusere på globalt medborgerskap. Artikkelen kobler dette til globale menneskerettigheter og spør hvorvidt identiteten og praksisen til dagens folkehøgskole gjenspeiler FNs erklæring om menneskerettighetsundervisning.

FNs erklæring om menneskerettighetsundervisning

Menneskerettighetserklæringen fra 1948 har blitt fulgt av flere oppfølgende og forklarende dokument fra FN. I 2011 kom *Declaration of Human Rights Education and Training* som beskriver hvordan menneskerettigheter skal være en del av skole og utdanning (teksten finns tilgjengelig online). FNs erklæring fra 2011 ble grunnlaget for fagfeltet Human Rights Education (HRE) der forskere og undervisere diskuterer hvordan menneskerettigheter blir (eller ikke blir) en del av skole og utdanning rundt om i verden.

Sentralt i FNs erklæring om menneskerettighetsutdanning står tre tema skis-

sert i dokumentets andre artikkel. Teksten beskriver hva det innebærer å undervise *om, gjennom og for menneskerettigheter*. Hoveddelen av artikkelen om folkehøgskolene og menneskerettigheter bygger rundt disse tre (tekst i kursiv er sitat fra FN erklæringen):

Å lære om menneskerettigheter

Education about human rights, which includes providing knowledge and understanding of human rights norms and principles, the values that underpin them and the mechanisms for their protection.

Sentrale forskere i HRE påpeker at uttrykket «Forståelse ... av verdiene som ligger til grunn for», utvider den impliserte læringen til å inkludere en bredere læring som ikke bare tar for seg kunnskap, men som også påvirker elevens verdisystem.

Å lære gjennom menneskerettigheter

Education through human rights, which includes learning and teaching in a way that respects the rights of both educators and learners.

Det andre sentrale temaet beskriver HRE som læring gjennom menneskerettigheter. Erklæringen bekrefter at målet for HRE er «full utvikling av den menneskelige personlighet» og at «Undervisning bør gjennomføres på en måte som reflekterer menneskerettighetene». Artikkel 4 legger til at HRE bør strebe etter å utvikle «en universell menneskerettighetskultur» og å fremme studenten som et «ansvarlig medlem av et fritt, fredelig, pluralistisk og inkluderende samfunn».

Å lære for menneskerettigheter

Education for human rights, which includes empowering persons to enjoy and exercise their rights and to respect and uphold the rights of others.

Det tredje sentrale temaet beskriver hvordan utdanning skal styrke studentene til å «fremme, beskytte og effektivt realisere menneskerettigheter». HRE skal gjøre deltakerne i stand til å fremme «forståelse, toleranse og vennskap blant alle nasjoner og alle rasemessige, etniske eller religiøse grupper». Utdanningen skal «omfavne og berike, samt hente inspirasjon fra «mangfoldet av sivilisasjoner, religioner, kulturer og tradisjoner i ulike land, slik det gjenspeiles i menneskerettighetenes universalitet».

Folkehøgskolen – en regional tilpasning av HRE

Artikkelens avsluttende analyse viser hvordan elementer i de pedagogiske idealene som HRE representerer gjenspeiles i folkehøgskolenes pedagogikk og praksis. Denne sammenhengen kan styrke vår identitetsforståelse som skoleslag og bidra til å definere vår rolle i dagen samfunn.

Analysen viser også at hovedfokuset til folkehøgskolene har blitt forskjøvet fra nasjonale til globale menneskerettighetsrelaterte spørsmål. Artikkelen avslutter med å foreslå at de nordiske folkehøgskolene kan sees på som en regional tilpasning av HRE. •

Utdanningsmodeller og bærekraftig dannelselse

Utdanningsmodeller for bærekraftig utvikling i voksenopplæring

Folkehøgskolene har blitt valgt ut som ett av to eksempler på utdanningsmodeller i som fremmer bærekraft, gjennom et nordisk prosjekt finansiert av Nordisk Ministerråd. Nordisk nettverk for voksnes læring (NVL) sitt undernettverk om bærekraftig utvikling leder prosjektet. Prosjektet har som mål å undersøke utdanningsmodeller som fremmer bærekraft, og hvordan virksometskulturer og holdninger påvirker og påvirkes. Prosjektet skal bidra til kunnskap om utdanningsmodeller som fremmer en mer helhetlig og bærekraftig organisasjon, hvor hele skolen er involvert; ledere, lærere og studenter/deltakere.

Prosjektet har involvert tre forskere, som skal studere de to modellene og hvordan de bidrar til å fremme bærekraft. Folkehøgskolemodellene som blir løftet frem i dette prosjektet er fra oppfølging av folkehøgskolenes bærekraftvedtak fra 2019, samt erfaringer fra Aksjonsforskning og bærekraftprosjektet fra 2014-2017.

Prosjektmedlemmene møtes flere ganger i løpet av høsten, både digitalt og fysisk, og forskerne skal ferdigstille en rapport fra ar-

beidet i løpet av desember i år. Vi ser frem til å høre hva de kommer frem til! For spørsmål om prosjektet, kontakt Einar Opsvik i Folkehøgskoleforbundet eller Marie Wiland i Noregs Kristelige Folkehøgskolelag.

Bærekraftig dannelselse – hva og hvordan?

De fleste er etter hvert kjent med begrepet «utdanning for bærekraftig utvikling» som er ett av delmålene i FNs bærekraftsmål (4.7) – men hva er det, og hvordan gjør vi det? Skal det være utdanning om bærekraft – altså mer kunnskap om de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling, eller skal det være utdanning for bærekraftig utvikling? Faren da, er at undervisningen fort blir normativ – for hvilke valg må vi ta for å leve bærekraftige liv? Utdanning i bærekraftig utvikling har fokus på å lære gjennom å være i naturen, eller ved å besøke relevante organisasjoner, og at disse opplevelsene bidrar til at elever får økt engasjement for bærekraft.

Bærekraftig dannelselse er et begrep som etter hvert er mye brukt ved danske folkehøgskoler, og folkehøgskoleforeningen i Danmark (FFD) har for tiden et prosjekt som handler om nettopp dette. Her bidrar 10

>>

Første mottakere av folkehøgskolenes bærekraftpris

◀◀ folkehøgskolepedagoger, fra ulike fagbakgrunner, med sine refleksjoner omkring hva bærekraftig dannelse betyr i deres undervisning, og på folkehøgskolen der de jobber. Disse refleksjonsnotatene skal etter planen bli til en bok i løpet av 2022-23.

Bærekraftig dannelse kan kanskje betegnes som utdanning *som* bærekraftig utvikling – at folkehøgskoler «walk the talk» – både har bærekraft som kjerneverdi OG følger opp gjennom handlinger i både drift og undervisning. Elevene får lære om, oppleve og erfare bærekraft i praksis gjennom hele folkehøgskoleåret – og reflektere og stille kritiske spørsmål underveis, sammen med de ansatte.

Frida Isungset, som skrev ferdig sin masteroppgave om utdanning for bærekraftig utvikling på folkehøgskoler i Norge i 2021, fant at det er et behov for å reflektere mer rundt hva dette innebærer– for å unngå at det blir for normativ didaktikk. Begrepet «bærekraftig dannelse» åpner opp for en slik samtale og refleksjon blant lærerne og de øvrige ansatte – hva *innebærer* bærekraftig dannelse, og hvordan *gjør* vi det på vår skole?

Brita Phuthi, internasjonal rådgiver i Folkehøgskolerådet, går ut i 3 års utdanningspermisjon

Fra 1. oktober går Brita Phuthi, som har jobbet som internasjonal rådgiver for Folkehøgskolerådet i 11 år, ut i utdanningspermisjon. Brita har blitt tatt opp som Ph.d. stipendiat ved Oslo Met på et 3-årig Ph.d. program i utdanningsvitenskap for lærerutdanning, og skal ha fokus på «Kritisk utdanning for en bærekraftig verden». Vikariatet for stillingen utlyses i september. •

Foto: Shutterstock

**Av Brita Phuthi og
Ingvild Sættem Beltesbrekke**

Rønningen folkehøgskole og Sogndal folkehøgskule ble de to første skolene til å motta folkehøgskolenes bærekraftpris for henholdsvis år 2020 og 2021. Prisene ble overrakt på Rektormøtet i Trondheim i juni til stor glede fra prismottakerne. Prisen deles ut av Folkehøgskolerådet for å motivere og inspirere folkehøgskolene til å jobbe for å nå målene i folkehøgskolenes bærekraftvedtak fra 2019.

Bakgrunn og kriterier

Når de fem nasjonale folkehøgskoleorganisasjonene i 2019 ble enige om fire mål for folkehøgskolene for å bidra til å nå FNs bærekraftsmål frem mot 2030, ble det også bestemt at det årlig skal deles ut en bærekraftpris. På grunn av pandemien ble prisen først utdelt i år. Målene i bærekraftvedtaket har

fokus på reduksjon av klimagassutslipp med 40 % innen 2030 (med utgangspunkt i 2019), bærekraft som tema for selvevaluering, bruk av Globalvettreglene og utarbeiding av årlig lokal bærekraftplan for på hver enkelt skole.

Kriteriene for bærekraftprisen var følgende:

- Jobber målrettet med å nå de fire målene

i folkehøgskolenes Bærekraftvedtak.

- Involverer alle ansatte og elever i arbeidet med å nå målene i Bærekraftvedtaket.
- Har iverksatt nye tiltak som begeistrer og inspirerer, og støtter opp om ett eller flere av målene i Bærekraftvedtaket.

Fem folkehøgskoler var nominert til prisene for 2020 og 2021, av både elever og ansatte. De nominerte skolene var: Elverum, Lofoten, Nordfjord, Rønningen og Sogndal. Juryen, som bestod av representanter fra folkehøgskoleorganisasjonene samt Stiftelsen Miljøfyrtårn og FN-sambandet, mente at alle de fem skolene er gode kandidater for bærekraftprisen, og det er satt i gang en rekke gode tiltak for bærekraftig utvikling både innen drift og undervisning for å følge opp vedtaket. For flere av folkehøgskolene har dette vært et engasjement som har startet også før bærekraftvedtaket ble vedtatt høsten 2019. Juryen mente at de øvrige tre skolene har lagt ned en solid innsats, og gjerne kan nomineres igjen for kommende års bærekraftpriser.

Engasjerer elevene i kampen for klimaet

Rønningen folkehøgskole får prisen for 2020 for sitt systematiske arbeid for å inkludere bærekraft på skolen, både blant elever og ansatte. Det kommer til syne i alt fra energisparende tiltak (skolen har blant annet Oslos tredje største solcelleanlegg), stort fokus på bærekraftig mat og strenge krav til hvilke leverandører skolen bruker. Elevene har også vist engasjementet sitt utad med banneraksjoner foran Stortinget.

Assisterende rektor, Mari Tesdal Hinze, tok imot prisen på vegne av skolen og var tydelig rørt og glad for denne utmerkelsen:

Juryens begrunnelser
Bærekraftprisen 2020:
Rønningen folkehøgskole

Rønningen folkehøgskole har jobbet systematisk med å inkludere bærekraft på skolen, og vektlagt involvering av alle, både elever og ansatte. Bærekraft er integrert på alle linjene, herunder bruk av Globalvettreglene. Skolen har flere energisparende tiltak og stort fokus på bærekraftig mat, og setter krav til leverandørene sine gjennom å være Grønt Flagg og Fairtrade-skole. I tillegg til tiltak på skolen, involveres elevene i utadrettede prosjekter, som banner-aksjon for klima foran Stortinget. Summen av tiltakene og aktivitetene hvor alle involveres skaper begeistring både på skolen og hos juryen. Juryen gratulerer!

Med GRØNN som styrende verdi har Rønningen jobba med bærekraft i nærmere 20 år, og vi føler oss fort veldig flinke når vi ramser opp alle tiltakene vi gjør, med solcellepark på taket som et kroneksempel. Men det å jobbe med å holde engasjementet og trøkket oppe på bærekraft koster. I kroner og øre, men og i krefter. Og det koster mest dersom det oppleves som at man drar lasset litt alene. Jeg håper at denne prisen kan inspirere flere til å våge å tenke nytt, selv om det kanskje betyr at man må gjør noen grep som kan være skumle – f.eks. knytta til studieturer, oppfordret Mari alle folkehøgskolerektorene i sin takketal.

Vil bli nullutslippsskole i 2030

Sogndal folkehøgskule får prisen for 2021, både for det de gjør på kort og lang sikt for å bli en mer bærekraftig skole.

Elevene høster blant annet epler og poteter til eget bruk og deltar i en bærekraftgruppe sammen med de ansatte. Gruppen har satt i gang flere utfordringer for å få elever, ansatte og lokalbefolkningen til å gjøre positive endringer. Skolen har også kuttet flere flyreiser og har en ambisjon om å bli nullutslippsskole

Juryens begrunnelser
Bærekraftprisen 2021:
Sogndal folkehøgskule

Sogndal folkehøgskule har både langsiktige og kortsiktige visjoner for sin bærekraftsatsning – med mål om å bli nullutslippsskole i 2030, til mer kortsiktige tiltak som samarbeid med lokalsamfunn for innhøsting av epler og poteter til eget bruk. Skolen følger opp alle de fire målene i vedtaket gjennom sin bærekraftplan, og har en fin balanse mellom lokal forankring og globalt utsyn. Slik juryen ser det, har skolen fått et økt fokus på bærekraft etter at vedtaket kom i 2019, blant annet gjennom å kutte flyreiser, og etablering av en bærekraft-gruppe for elever og ansatte. Gruppen setter i gang ulike «challenges» for å inkludere både elever, ansatte og lokalsamfunnet i ulike bærekraftstiltak – og bidrar slik både med konkrete tiltak, men også økt bevisstgjøring og samarbeid. Juryen gratulerer!

i 2030, som betyr at de skal ha null utslipp av klimagasser, enten ved at å stoppe alle utslipp eller oppveie noen utslipp på ulike måter. Skolen vil også bare bruke fornybare energikilder til blant annet bygninger og til transport.

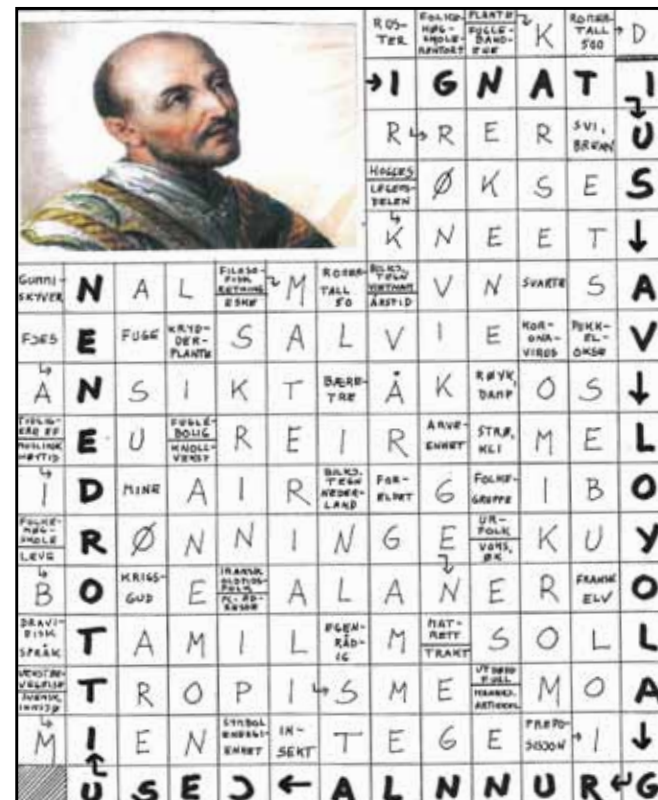
Prisen vil motivere oss som skole masse i det videre arbeidet. Det betyr at vi blir lagt merke til, og at arbeidet vårt blir med å påvirke og motivere andre. Nå skal vi jobbe enda mer med bærekraft, og motivasjonen i personalet vil øke med denne prisen, sa en stolt rektor ved skolen, Ole Karsten Birkeland.

Det ble også oppslag i lokalavisa om at Sogndal folkehøgskule fikk bærekraftprisen for 2021. •

**20 spørsmål til din allmenndannelse
– eller bare for moro!**

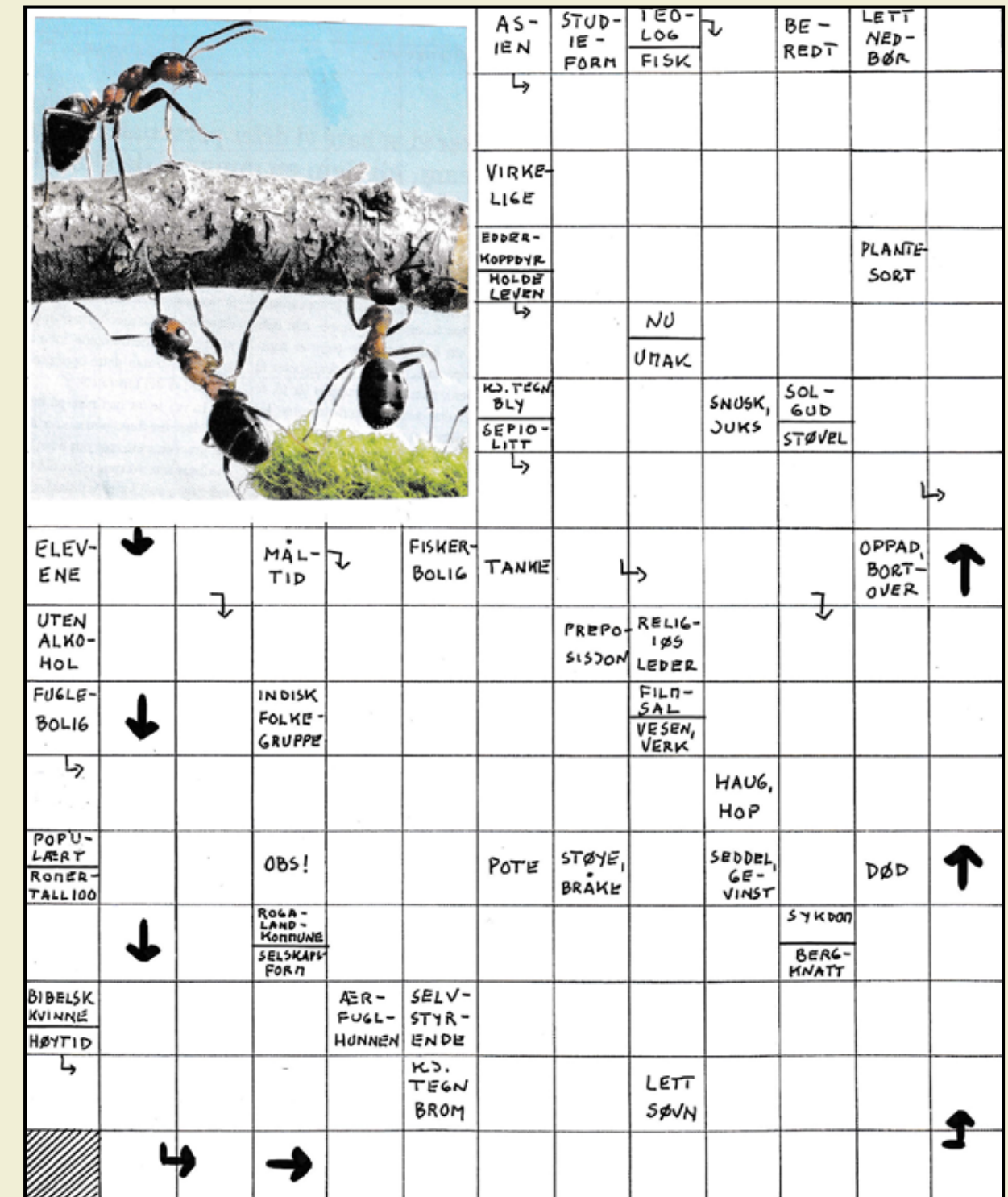
1. Hvilken eksisterende avis er Norges eldste?
2. Hvem skrev den viktige «folkehøgskoleboken» *Folkelige Grundtanker*?
3. Hva heter rektor på Sjøholt folkehøgskole?
4. Nordens eldste iskremprodusent er norsk. Hva heter den?
5. Hva heter produsenten av sjokoladen Non Stop?
6. Hvilket psykologisk verktøy er det Harald Eia og Nils Brenna har popularisert i Norge?
7. Når var den svensk-norske krigen?
8. Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, Rikard Nordraak og Edvard Munch er alle gravlagt på samme sted. Hvor?
9. Hva er den mest kjente sangen komponisten Rikard Nordraak skrev?
10. Hvor mange strenger har en balalaika?
11. Hva er Civita, Agenda og Skaperkraft eksempler på?
12. Hvilket romertall representerer tallet 5?
13. Hvor i Norge arrangeres Ekstremsportveko?
14. Hva er en hippodrom?
15. Hva heter de to norske filosofene som leser seg gjennom hele Bibelen og laget podcast av det?
16. Paulus holdt en kjent tale på Areopagos. Hvor ligger Areopagos?
17. Paulus holdt en kjent tale på Areopagos. Hvor ligger Areopagos?
18. Hva heter boken til søsteren hans, Abida Raja, som nylig ble utgitt?
19. Hva het Norges statsminister i eksil under andre verdenskrig?
20. Hva het Norges statsminister 22. juli 2011?

Fasit fra nr 2/2022

1. Adresseavisen (1767); 2. Christopher Bruun; 3. Lars Johan Klok; 4. Hennig-Olsen; 5. Freia; 6. Personlighetsstenen Big Five; 7. Sommeren 1814; 8. Var Frelisers Gravlund; 9. «Ja, vi elsker»; 10. 3.1. Tenketanker eller tanker-smier; 12. V; 13. Voss; 14. Veddeløpsbane (for hester); 15. Ole Martin Moen og Einar Duennger Børn; 16. Athen; 17. Min skyld; 18. Frihetens øysblikk; 19. Johan Nygaardsvold; 20. Jens Stoltenberg

Fast:

Kryssord

Kryssord: Rolf Bangseid. Fasit kommer i neste nummer.

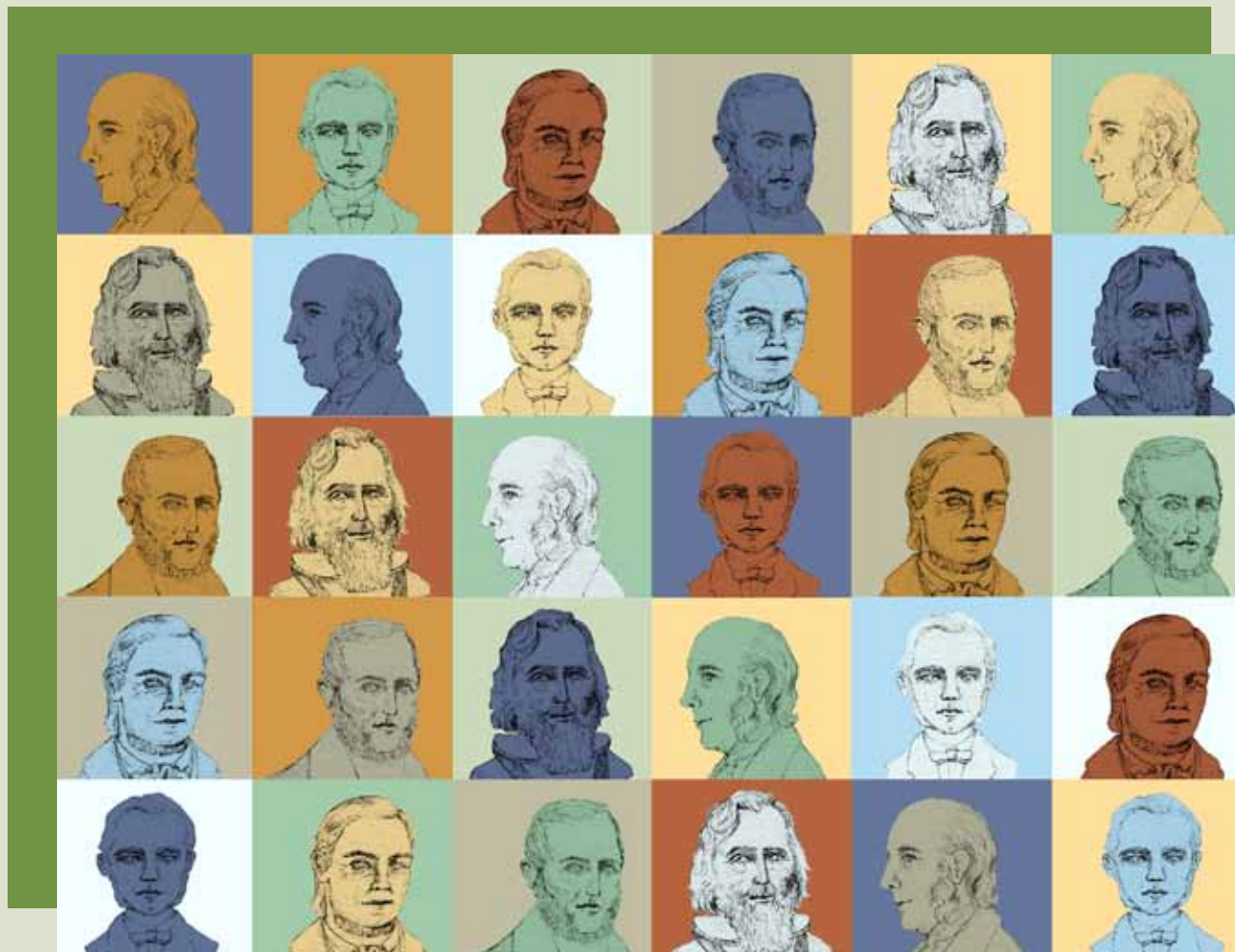
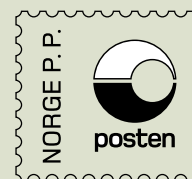
ISSN 2535-3284

Returadresse:

IKF

P.b. 9140 Grønland

0133 Oslo

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Folkehøgskole for alle
Frist for innlevering av stoff: 1. november